

СХВАЛЕНО
ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ В ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Богуславський КДНЗ (ЦРД) № 1 "Малітко"

ПАРЦІАЛЬНА
ПРОГРАМА
З ОРГАНІЗАЦІЇ
ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ
ЗАКЛАДІ

ГРАЙЛИК

- Молодший дошкільний вік
(четвертий рік життя)
- Середній дошкільний вік
(п'ятий рік життя)
- Старший дошкільний вік
(шостий рік життя)
- Методичні рекомендації

Олена Березіна, Олена Гніровська, Тетяна Линник

“ГРАЙЛИК”

Програма
з організації театралізованої діяльності
в дошкільному навчальному закладі

*Схвалено для використання
в дошкільних навчальних закладах*

Тернопіль
“Мандрівець”
2014

УДК 373.2
ББК 74.100.58
Б 48

*Схвалено для використання в дошкільних навчальних закладах
комісією з дошкільної педагогіки та психології Науково-методичної ради
з питань освіти Міністерства освіти і науки України
(лист ШТЗО від 31.03.2014 № 14.1/12-Г-501)*

Експерти:

Л. В. Гладун – директор Державного музею іграшки Міністерства освіти і науки України, заступник голови Міжвідомчої художньо-технічної ради з іграшок та навчально-наочних посібників при Міністерстві освіти і науки України;

А. С. Шевчук – доцент кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук.

Автори та укладачі:

О. М. Березіна – методист Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти;

О. З. Гніровська – вихователь-методист дошкільного навчального закладу № 10 м. Луцьк;

Т. А. Линник – вихователь дошкільного навчального закладу № 10 м. Луцьк, лауреат Всеукраїнського конкурсу “Вихователь року” у 2013 році.

Березіна О. М.

Б48 “Трайлик”. Програма з організації театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі / О. М. Березіна, О. З. Гніровська, Т. А. Линник. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 56 с.

ISBN 978-966-634-784-1

Парціальна програма “Трайлик” розширює та доповнює зміст роботи педагогів дошкільних навчальних закладів з питань організації театралізованої діяльності. Складена відповідно до Базового компонента дошкільної освіти з урахуванням вікових психолого-фізіологічних особливостей розвитку дітей. Розкриває особливості та умови успішної освітньої роботи, завдання та змістові блоки з організації театралізованої діяльності з дітьми молодшого, середнього та старшого дошкільного віку. Також подано методичні рекомендації, які допоможуть педагогічним працівникам системно підійти до організації цього напрямку роботи.

Для педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів, студентів педагогічних закладів, батьків вихованців.

УДК 373.2
ББК 74.100.58

Всі права застережені
All rights reserved
ISBN 978-966-634-784-1

© О. Березіна, О. Гніровська,
Т. Линник, 2014
© ТОВ “Мандрівець”, 2014

ЗМІСТ

ПРОГРАМА	4
ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	4
УМОВИ УСПІШНОЇ ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ ТА ЗАСОБИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	8
ЗМІСТОВІ БЛОКИ ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ З ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ.....	14
ОРІЄНТОВНИЙ РОЗПОДІЛ ПРОГРАМОВОГО МАТЕРІАЛУ.....	16
ОСОБЛИВОСТІ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ, ЗМІСТ РОБОТИ З ДІТЬМИ.....	17
<i>Молодший дошкільний вік</i>	17
<i>Середній дошкільний вік</i>	20
<i>Старший дошкільний вік</i>	23
РЕЗУЛЬТАТИ ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ З ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ.....	28
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	29
<i>Змістовий блок I.</i>	
Створення розвивального театрального середовища.....	29
<i>Змістовий блок II.</i>	
Ознайомлення дітей з різновидами театрів.....	31
<i>Змістовий блок III.</i>	
Ознайомлення дітей із правилами водіння ляльок.....	42
<i>Змістовий блок IV.</i>	
Добір та робота з літературними творами.....	43
<i>Змістовий блок V.</i>	
Добір і виготовлення декорацій, атрибутів, костюмів.....	45
<i>Змістовий блок VI.</i>	
Формування свободи дій і поведінки засобами образної виразності.....	45
<i>Змістовий блок VII.</i>	
Ознайомлення з театральною термінологією.....	47
<i>Змістовий блок VIII.</i>	
Участь дітей у різних видах театрів, розігрування інсценівок, художніх творів, життєвих ситуацій.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	54

ПРОГРАМА

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Педагогічна наука й освітянська практика довели, що театралізована діяльність – це один з ефективних засобів соціалізації дошкільника у процесі осмислення ним морального підтексту літературного твору, участі у грі, що створює сприятливі умови для розвитку. Адже колективна театралізована діяльність спрямована на цілісний розвиток особистості дитини, її розкріпачення, самостійну творчість, розвиток провідних психічних процесів; сприяє самопізнанню і самовираженню особистості; посилює адаптаційні здібності, коригує комунікативні якості, допомагає усвідомленню почуття задоволення, радості, успішності, а отже, природній поведінці.

Базовим компонентом дошкільної освіти визначено результати освітньої роботи, згідно з якими дитина напередодні вступу до школи має орієнтуватися в основних видах театрального мистецтва, вирізняти гуманний зміст і колективний характер театральної вистави; виявляти власну позицію, інтегровані навички під час перевтілення у сценічний образ (позитивний, негативний), створювати його за допомогою експресивних засобів (мовлення, міміки, жестів, рухів, музики, танців, співу). Тому спрямування педагогів на формування у дошкільників життєвої компетентності, волевиявлення через введення малюків у світ театру є актуальним в організації буття дитини.

У діяльності сучасного дошкільного навчального закладу значна увага відводиться розвитку особистості дошкільника, його творчій діяльності, моральному досвіду. Малюки часто перебувають “у полоні емоцій”, оскільки не здатні керувати своїми почуттями, що може призводити до імпульсивності поведінки, ускладнень під час спілкування з однолітками й дорослими. Поступово у дошкільників формується здатність усвідомлювати і контролювати свої переживання, розуміти емоційний стан інших людей, розвивається довільність поведінки, почуття стають стійкішими і глибшими.

Визначені програмою зміст та завдання з питань театралізованої діяльності рекомендовано засвоювати як в організованій педагогом, так і в самостійній діяльності дітей. Заняття рекомендовано проводити один раз на тиждень як самостійні (тривалість заняття – 15–30 хв залежно

від віку) у розділі “Художня література” або в поєднанні з іншими розділами чинних програм. Передбачено інтеграцію театралізованої діяльності за різними напрямками роботи дітей і дорослих у повсякденному житті, в самостійній діяльності, у роботі студій і гуртків, в організації свят та розваг. Час проведення – довільний як у першу, так і другу половину дня.

Організація театралізованої діяльності передбачає:

- відвідування музею ляльок, лялькового (драматичного) театру з педагогами та батьками;
- виготовлення атрибутів, костюмів, декорацій;
- участь у театральних заняттях, театралізованих іграх, святах і розвагах;
- розігрування театралізованих ігор-спектаклів, міні-сценок, вистав з ляльками;
- самостійну театралізовану діяльність у повсякденному житті;
- постановку спектаклів за участю батьків і дітей.
- виконання пізнавальних завдань.

Програма враховує вікові психолого-фізіологічні особливості розвитку дітей дошкільного віку, ґрунтується на усвідомленій педагогом потребі поступово вводити дитину у світ театру і гри.

Програма охоплює періоди молодшого, середнього і старшого дошкільного віку. Завдання і зміст доцільно реалізовувати індивідуально, підгрупами та фронтально.

Театр – один з найдоступніших видів мистецтва для дітей, що допомагає розв’язати чимало актуальних проблем педагогіки і психології, які пов’язані з:

- пізнавальним розвитком;
- художньою освітою та естетичним вихованням;
- формуванням свободи дій і поведінки;
- формуванням естетичного смаку;
- моральним вихованням;
- розвитком комунікативних якостей особистості;
- вихованням волі, розвитком пам’яті, уяви, мовлення, мислення, ініціативності, мови, фантазії;
- створенням позитивного емоційного настрою, зняттям напруженості;
- розв’язанням конфліктних ситуацій через гру в театр.

Принципи побудови програми:

- науковість;
- доступність;
- особистісна спрямованість;
- відповідність завданням сучасної дошкільної освіти;
- інтеграція змісту й організації діяльності.

Основні положення:

- формування естетичного досвіду;
- розвиток комунікативно-мовленнєвої і театралізованої діяльності;
- слухання літературних творів у якісному виконанні;
- аналіз “живого” мовлення;
- вправлення у виразному виконанні;
- практично-ігровий пошук засобів художньої виразності;
- відтворення тексту за ролями, імпровізація, перевтілення;
- створення ігрових ситуацій, доповнення змісту;
- формування свободи дій і поведінки;
- формування соціально-моральної компетентності.

Матеріал реалізується систематично і послідовно з поступовим ускладненням. Новий навчальний матеріал викладається на основі вже вивченого й у тісному взаємозв'язку з ним.

Обираючи матеріал для театралізованої діяльності, потрібно відштовхуватися від вікових можливостей, знань і вмій дітей, збагачувати їхній життєвий досвід, заохочувати їх до нових знань, розширювати творчий потенціал.

Пропонована деталізація змісту – це не прагнення нав'язати педагогам жорстко обмежений матеріал. Викладений орієнтовний зміст покликаний забезпечити ігровий характер пізнавальної діяльності загалом.

Структура програми:

- Пояснювальна записка;
- Умови успішної освітньої роботи та засоби театралізованої діяльності;
- Змістові блоки освітньої роботи з організації театралізованої діяльності дітей;
- Орієнтовний розподіл програмового матеріалу;
- Особливості театралізованої діяльності, освітні завдання, зміст роботи з дітьми;

- Результати освітньої роботи з організації театралізованої діяльності;
- Методичні рекомендації;
- Список використаної літератури.

У **Пояснювальній записці** визначено завдання театралізованої діяльності, основні положення, принципи побудови програми та роботи за нею.

У розділі **Умови успішної освітньої роботи та засоби театралізованої діяльності** розкрито роль педагога в організації театралізованої діяльності та засоби, які допоможуть ознайомити і ввести малярів у світ театрального мистецтва.

Розділи **Змістові блоки освітньої роботи з організації театралізованої діяльності дітей** та **Орієнтовний розподіл програмового матеріалу** забезпечать системність, послідовність та конкретизацію викладу програмового матеріалу.

Розділ **Особливості театралізованої діяльності, освітні завдання, зміст роботи з дітьми** передбачає реалізацію мети залучення дошкільників до театралізованої діяльності з урахуванням готовності і вікової спроможності. Наведено апробований на практиці орієнтовний перелік художніх творів для ігор-драматизацій, інсценізацій; видів театрів, розкрито завдання і орієнтовні форми співпраці із сім'єю.

Матеріали розділу **Результати освітньої роботи з організації театралізованої діяльності** допоможуть зорієнтувати педагогів на кінцевий результат в організації театралізованої діяльності.

Методичні рекомендації:

Тут подано матеріали, які допоможуть системно підійти до організації театралізованої діяльності за змістовими блоками:

- Створення розвивального театрального-ігрового середовища;
- Ознайомлення дітей з різновидами театрів;
- Ознайомлення дітей з правилами водіння ляльок;
- Добір та робота з літературними творами;
- Добір та виготовлення декорацій, атрибутів, костюмів;
- Формування свободи дій і поведінки засобами образної виразності;
- Ознайомлення з театральною термінологією;
- Участь дітей у різних видах театрів, розігрування інсценівок, художніх творів, життєвих ситуацій.

Розділ **“Список використаної літератури”** спрямує всіх зацікавлених цим напрямом роботи на багатоплановість діяльності.

Програма показує найкоротший шлях до емоційного розкріпачення дитини, зняття скутості, залучення до духовного багатства; допомагає педагогам у розкритті творчого потенціалу, вихованні творчої особистості. На цьому шляху дитина пізнає світ розумом і серцем, висловлюючи власне ставлення до добра і зла; навчається помічати в навколишньому світі цікаві ідеї, втілювати їх, створювати свій художній образ, бачити незвичайне у буденному.

Матеріали програми адресовані педагогічним працівникам дошкільних навчальних закладів, студентам педагогічних закладів, батькам вихованців.

УМОВИ УСПІШНОЇ ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ ТА ЗАСОБИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Базовим компонентом дошкільної освіти визначено, що театралізована діяльність є специфічним видом дитячої активності, одним із найулюбленіших видів творчості. Театралізована діяльність передбачає поєднання рухів, співу, художнього слова, міміки, пантоміми для створення художнього образу. Органічне поєднання кількох видів мистецтва створює унікальні можливості для художнього розвитку малюків.

Набутий у дошкільні роки власний мистецько-комунікативний досвід – це запорука не лише загальнокультурного розвитку дитини, а й її розкутості, впевненості, особистісної активності в подальшому житті. Зокрема, організована у дитячому садку театралізована діяльність передбачає формування в дошкільників умінь “входити в образ” та “утримувати” його впродовж усього театралізованого дійства; усвідомлювати мовленнєві та виконавські дії; передавати характерні особливості різних художніх образів; переносити свої уявлення в самостійну ігрову діяльність; прищеплює дітям інтерес до театру як до виду мистецтва.

Отже, діти навчаються “приміряти” на себе різні ролі, володіти своїм голосом, тілом, розуміти емоції та поведінку інших.

У психолого-педагогічних дослідженнях Л. Виготського, Д. Менджеричької, Л. Артемової, Р. Жуковської, Н. Карпінської, Н. Кудикіної та інших театралізовану діяльність розглядають як таку, що становить синтез сприймання літературного тексту і творчого відображення його у ролях. При цьому виконавець ролі може використовувати надягнуті на руку ляльки бі-ба-бо, пальчиковий і настільний театри, елементи костюмів тощо. І хоча кожна дитина має певний творчий потенціал, ступінь і характер його прояву залежать від системи заходів, що їх створює педагогічне середовище. Адже практично всі діти знають, кого і що вони зображатимуть, але не всі знають, як це треба робити. Цінність театралізованої діяльності, згідно з дослідженнями науковців, полягає в її імпровізаційній сутності.

Важливе значення для виникнення у дітей самостійних театралізованих ігор має *сюжетно-рольова гра*. Особливість театралізованої гри у тому, що з часом дітей перестає задовольняти лише зображення діяльності дорослих, їх починають захоплювати ігри, нав'язані літературними творами (героїчної, трудової, історичної тематики). Дошкільників більше захоплює сам сюжет, його правдиве зображення, ніж просто мовлення

героїв. Театральне мистецтво близьке і зрозуміле як дітям, так і дорослим, передусім тому, що в основі його лежить гра.

Гра – найдоступніший і найцікавіший для дитини спосіб висловлення емоцій і вражень. Дитинство проходить у світі рольових ігор, які допомагають дитині засвоїти правила дорослого життя. Грати можна як в імпровізовані театральні постановки, у яких лялька чи сама дитина має власний реквізит, іграшки, меблі, одяг, будинки тощо, так і варто дати малюкові змогу побувати у ролях актора, режисера, декоратора, бутафора, музиканта, поета, щоб самовиразитися. Кожна дитина грає ролі по-своєму, але не всі наслідують у своїх іграх дорослих. У грі дитина засвоює правильну модель поведінки, підвищить загальну культуру, ознайомиться з дитячою літературою, музикою, образотворчим мистецтвом, правилами етикету, обрядами, традиціями тощо.

Театралізована гра – це дії, передбачені художнім твором або сюжетом реальності, вони можуть мати репродуктивний характер. Це своєрідний спосіб досліджувати Всесвіт, імітувати дії та риси характеру тих, хто оточує малюків. Ця гра близька до сюжетної гри. І саме сюжетно-рольова гра є своєрідним майданчиком, звідки бере свій початок і розвиток театралізована гра.

Сюжетно-рольова і театралізована ігри мають загальну структуру, зокрема: задум, сюжет, зміст, ігрову ситуацію, роль, рольову дію, правила. Творчість дитини проявляється у тому, що вона передає свої почуття у зображеній дії, художньому задумі, варіює свою поведінку в ролі, по-своєму використовує предмети і замітники у грі. Відмінність між сюжетно-рольовою і театралізованою іграми у тому, що у першій діти відображають життєві явища, а в другій беруть сюжети з літературних творів. У сюжетно-рольовій грі немає кінцевого продукту, результату гри, а в театралізованій може бути такий продукт – поставлений спектакль, інсценівка. Особливість театралізованої гри – літературна чи фольклорна основа і наявність глядачів. У театралізованих іграх використовують ігрову дію, предмет, костюм чи ляльку, які полегшують вибір дитиною ролі, а також визначають ігрові дії. Образ героя, його основні риси, дії, переживання визначено змістом твору. Творчість дитини проявляється у правдивому зображенні персонажа. І тому треба зрозуміти персонаж, його вчинки, його стан, почуття, вміти аналізувати й оцінювати дії. Це значною мірою залежить від досвіду дитини: що він різноманітніший, то багатша уява, яскравіші почуття, здатність мислити. Під час

розігрування спектаклю у діяльності дітей і справжніх артистів чимало спільного. Дітей також хвилюють враження, реакція глядачів, результат.

Першими театралізованими діями малюки оволодівають у процесі різноманітних ігор-забав, потішок, хороводів, а також під час прослуховування виразного читання віршів і казок дорослими. Тому варто використовувати різні можливості для того, щоб обіграти який-небудь предмет, подію, пробуджуючи фантазію дитини.

З театралізованими виставами діти можуть ознайомлюватися під час перегляду спектаклів, циркових вистав, лялькового театру як у постановці професійних акторів, так і педагогів, батьків, старших дітей.

У повсякденному житті також варто використовувати різноманітні лялькові театри (бі-ба-бо, тіньовий, пальчиковий, настільний, на прищипках, рукавичок), а також звичайні іграшки для інсценування знайомих дітям віршів і казок (“Ріпка”, “Рукавичка”, “Колобок”, “Курочка Ряба” та ін.) Залучення дітей до участі в інсценізаціях, обговорення з ними побаченого допомагає глибше поринути у світ театру.

Дітям молодшого дошкільного віку складно вимовити текст ролі повністю, тому вони промовляють деякі фрази, зображуючи жестами дії персонажів. Малюки можуть не лише самостійно виконувати деякі ролі, а й діяти разом з ляльковими персонажами. У процесі таких ігор-інсценізацій, діючи разом з дорослим і наслідуючи його, малюки вчаться розуміти і використовувати мову міміки і жестів, удосконалюють мовлення, у якому важливими складниками є емоційне забарвлення та інтонація. Дуже важливо не пропустити перше бажання дитини брати участь у грі-інсценізації та підтримати емоційний стан. Прагнення дитини показують, що відчуває персонаж, допомагають засвоїти абетку взаємин у колективі та у світі. Дитину не можна помістити в ідеальні (стерильні) умови. Вона бачить добро і зло, любов і зраду й, відповідно, навчається розуміти, що таке добре і що таке погане.

Дитяча театралізована діяльність розвиває як психічні процеси особистості, так і художні здібності, творчий потенціал, загальнолюдську спроможність до міжособистісної взаємодії, допомагає адаптуватися у суспільстві, відчутти себе успішним. Дорослий має створити умови для відкриття прекрасного дитиною у навколишньому світі.

Ми розглядаємо театралізовану діяльність як один із засобів пізнання дійсності.

Основні положення програми спрямовані на:

- розкриття потенційних можливостей дитини співпереживати;
- розкріпачення дитини, підвищення впевненості у собі;
- створення відповідного емоційного настрою;
- розвиток шанобливого ставлення до себе й одне до одного;
- практично-ігровий пошук засобів художньої виразності;
- створення ігрових ситуацій морального спрямування, доповнення змісту.

Спостерігається значний і всебічний вплив театралізованої діяльності на особистість дитини, що дозволяє використовувати її як сильний, але ненав'язливий педагогічний засіб. Саме в цій діяльності дитина відчувається більш розкутою, вільною і природною. Також дитина навчається легше зносити невдачі, не боятися труднощів, адекватно переживати свій програш, поступатися одне одному.

Долучення дітей до театрального мистецтва відбувається і під час проведення свят та розваг, в основі яких – *гра-драматизація* за мотивами авторської або народної казки. Проведення заходів у такій формі дозволяє творчо розкритися кожній дитині. Разом з дитиною беруть участь і дорослі – вихователі, батьки. Дитина не тільки набуває знань, умінь, навичок, розвиває творчі здібності, а й розширює коло спілкування – дорослий і дитина виступають як рівноправні партнери.

Отже, *театралізація* – це, насамперед, імпровізація. Це щирий інтерес, захопленість як з боку дорослих, так і з боку дітей. Дорослий не намагається надягнути на себе маску всезнайка і чесно зізнається дитині тоді, коли він чогось не знає або не вміє. Дорослий відчуває і розуміє, у чому дитина талановитіша за нього, намагається дати їй змогу проявити ініціативу, самостійність і багато чому повчитися у дітей.

Робота педагогів вимагає від них особливих артистичних якостей, бажання професійно займатися розвитком сценічної пластики, мовлення, музичних здібностей. За допомогою театральної практики педагог накопичує знання, вміння і навички, необхідні для цього напрямку освітньої роботи. Вихователь стає стійким до стресів, упевненим, артистичним, набуває режисерських якостей, умінь зацікавити дітей яскравим втіленням у ролі, його мовлення образне, використовує “живі” жести, пози, міміку, рух, інтонацію. Педагог має займатися самоосвітою, вчитися виразно читати, розповідати, дивитися і бачити, слухати, чути, виробляти готовність до будь-якого перевтілення, тобто оволодівати основами ак-

торської майстерності і навичками режисури. Головні умови – емоційне ставлення дорослого до всіх подій, щирість і невідступність почуттів. Інтонація голосу педагога – зразок для наслідування.

Педагогічне керівництво ігровою діяльністю дошкільного навчального закладу включає:

- виховання в дитини основ загальної культури;
- долучення дітей до мистецтва театру;
- розвиток творчої активності, їхніх ігрових умінь.

Роль педагога полягає у тому, щоб виховати в дитини потреби духовного становлення, це є головною рушійною силою поведінки особистості, джерелом її активності, основою всієї складної системи мотивації. Цьому сприяють прищеплення норм моралі, морально-ціннісне орієнтування дітей на високохудожні зразки (музика, образотворче, хореографічне, театральне мистецтво, архітектура, література), формування навичок спілкування, взаємодії з партнером у різноманітних видах діяльності. Театралізовані ігри ґрунтуються на розігруванні казок. Народна казка тішить дітей своїм оптимізмом, добротою, любов'ю до всього живого, життєвою мудрістю, співчуттям слабкому, своєю дотепністю. У дітей формується досвід соціальних навичок поведінки, а улюблені герої стають зразками для наслідування. У таких іграх діти можуть спонтанно вигадувати, відтворювати та інтерпретувати знайомі ситуації і теми для себе.

Аналіз та спостереження за театралізованою діяльністю дають змогу дійти висновків, що у дошкільнят активно проявляється свобода дій і моральної поведінки, розвивається пізнавальна культура, розширюються уявлення про особливості образотворчого і музичного мистецтва, вдосконалюються психічні процеси (пам'ять, уява, мислення, мовлення), розширюється світогляд. Організована підготовча робота викликає інтерес у дітей, бажання активно діяти під час показу спектаклю, позитивно впливати на глядачів, що пов'язано з розвитком емоційно-естетичних переживань.

Системний підхід до організації театралізованої діяльності надає змогу набуті їй певної моральної спрямованості, діти стають впевненими у собі, творчо використовують набуті знання й уміння в інших видах діяльності (ігровій, мовленнєвій, музичній). Можуть творчо самовиражатися, використовувати прийоми імпровізації, перевілення. Тому дитяча театралізована діяльність – це мистецтво за формою, суспільна діяльність за змістом і навчання за суттю.

**ЗМІСТОВІ БЛОКИ
ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ З ОРГАНІЗАЦІЇ
ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ**

Змістові блоки	Види діяльності	Види театрів	Вік
Створення розвивального театрально-ігрового середовища	Комунікативно-мовленнєва, практично-дієва, декоративно-ужиткова	Згідно з методичними рекомендаціями	Молодший, середній, старший
Ознайомлення дітей із різновидами театрів	Комунікативно-мовленнєва, практично-дієва, ігрова (імпрізаційні ігри, ігрове поле, психогімнастика, сюжетно-рольові ігри за уривками казок, самостійне ісценізування дітьми віршів, використання музики з дитячих мультфільмів)	Усі види театрів згідно з методичними рекомендаціями	Молодший, середній, старший
Ознайомлення дітей з правилами водіння ляльок	Ігрова, пізнавальна (ігропластика, ігрове поле, психогімнастика, сюжетні ігри за уривками творів), комунікативно-мовленнєва, практично-дієва, трудова	Згідно з методичними рекомендаціями	Молодший, середній, старший
Добір та робота з літературними творами	Комунікативно-мовленнєва, пізнавальна	Згідно з методичними рекомендаціями	Молодший, середній, старший
Добір і виготовлення декораций, атрибутів, костюмів	Трудова, художньо-практична, творча	Згідно з методичними рекомендаціями	Молодший, середній, старший
Формування свободи дій і поведінки засобами образної виразності	Художньо-мовленнєва, творча, практично-ігрова (рухи, пози, жести, міміка, пантоміміка)	Усі види театрів	Молодший, середній, старший

Змістові блоки	Види діяльності	Види театрів	Вік
Ознайомлення з театральною термінологією	Комунікативно-мовленнєва, практично-ігрова, трудова	Згідно з методичними рекомендаціями	Молодший, середній, старший
Участь дітей у різних видах театрів: розігрування сценок, художніх творів, життєвих ситуацій	Художньо-мовленнєва, практично-ігрова	Згідно з методичними рекомендаціями	Молодший, середній, старший

ОРІЄНТОВНИЙ РОЗПОДІЛ ПРОГРАМОВОГО МАТЕРІАЛУ

Молодший дошкільний вік

№	Орієнтовний зміст роботи	Термін
1	Створення розвивального театрально-ігрового середовища та ознайомлення з різновидами театрів (дітей-виконавців (актора), живих картинок, настільний, пальчиковий, рукавички (Петрушки, бі-ба-бо), на фланелеграфі, образних іграшок)	I квартал
2	Показ і вправлення у водінні площинних фігур, настільного, пальчикового театру і театру рукавичок (Петрушки), живих картинок, на фланелеграфі, робота з ширмою	II квартал
3	Ведення діалогів, бесіди про театри, театральні професії, театральну термінологію, театралізовані ігри, робота з літературними творами	III квартал
4	Залучення до різних видів театралізованої діяльності, безпосередня участь дітей у показах	Упродовж року

Середній дошкільний вік

№	Орієнтовний зміст роботи	Термін
1	Розширення і збагачення розвивального театрально-ігрового середовища та продовження ознайомлення з різними видами театрів, вправлення у водінні ляльок нових театрів (дітей-виконавців (актора), живих картинок, настільний, пальчиковий, рукавички (Петрушки, бі-ба-бо), на фланелеграфі, тіньовий, образних іграшок)	I квартал
2	Ведення діалогів, бесід про театральні професії, театральну термінологію, театралізовані ігри, робота з літературними творами	I-III квартали
3	Формування свободи дій і поведінки засобами образної виразності у різних видах театрів	Упродовж року
4	Виготовлення елементів костюмів, декорацій, іграшок для театралізованої діяльності, свят, розваг	Упродовж року

Старший дошкільний вік

№	Орієнтовний зміст роботи	Термін
1	Розширення і збагачення розвивального театрально-ігрового середовища та продовження ознайомлення з різними видами театрів (дітей-виконавців (актора), настільний, пальчиковий, рукавички (Петрушки, бі-ба-бо), на фланелеграфі, тіньовий, магнітний, маріонеток, образних іграшок, телетеатр, живих картинок, тіней рук, естрадної ляльки, імпровізації, тростинний, з покидькового матеріалу, власноруч виготовлені дітьми)	I квартал
2	Показ і вправлення у водінні ляльок тростинного театру, іграшок-маріонеток, театрів з покидькового матеріалу, виготовлення костюмів, декорацій, ляльок до театрів	II квартал
3	Ведення діалогів, бесіди про театральні професії, театральну термінологію, театралізовані ігри, робота з літературними творами	I-III квартали
4	Самостійна організація театралізованої діяльності, безпосередня участь дітей у показах театрів, святах, розвагах	Упродовж року

ОСОБЛИВОСТІ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ, ЗМІСТ РОБОТИ З ДІТЬМИ

Молодший дошкільний вік

Особливості театралізованої діяльності: у молодшому дошкільному віці вихованці активно цікавляться іграми з лялькою, їх захоплюють невеликі сюжети, показані вихователем, вони із задоволенням висловлюють свої емоції в рухових образах-імпровізаціях під музику. На основі перших вражень урізноманітнюється театралізована діяльність дітей. Спочатку це короткі інсценівки, портретні замальовки, діалоги вихователя або казкового персонажа з дітьми.

Відбувається поступове перетворення уривчастих, нестійких сюжетів творів у логічно вибудовані. Передача образів характеризується діями, рухами, ставленнями, словами.

Театралізована гра тісно пов'язана із сюжетно-рольовою грою, тому більшість ігор відображає коло повсякденних інтересів дітей: ігри з ляльками, з машинками, будівельним матеріалом, гра у лікарню, магазин і т. д. Знайомі вірші та пісні є доцільним ігровим матеріалом. Показуючи міні-вистави в настільному, пальчиковому театрі, на фланелеграфі, у техніці бі-ба-бо, з допомогою окремих іграшок та ляльок, вихователь передає палітру переживань через інтонацію, а по змозі і через зовнішні дії героя. Усі слова і рухи персонажів повинні чітко визначатися, різнитися за своїм характером і настроєм, відбуватися у нешвидкому темпі і дія повинна бути нетривалою. Поступово до відтворення побаченого долучаються малюки.

З метою розкріпачення і усунення внутрішньої скутості дітей проводять спеціальні етюди, вправи з розвитку емоцій, формуючи свободу дій і поведінки. Наприклад, прості етюди “Сонечко встає”, “Сонечко сідає”, у яких емоційний стан передається дітям з допомогою словесної та музичної (мелодія рухається вгору й вниз) настанов, які спонукають виконувати відповідні рухи.

Використовуючи схильність дітей до наслідування, можна домогтися виразної імітації голосом різних звуків живої і неживої природи. Наприклад, діти, зображуючи вітер, надувають щоки, роблячи це старанно й безтурботно. Вправа ускладнюється, коли дають завдання подути так, щоб злякати лютого вовка. Міміка і жести дітей стають грізними, у

очах передається гама найрізноманітніших почуттів. Театралізована гра дозволяє дитині налагодити особливі взаємини з навколишнім світом, у які вона самостійно неспроможна ще вступити, сприяє розвиткові позитивних емоцій, уяви, дозволяє співвідносити різні враження із власним особистим досвідом у самостійній ігровій діяльності.

Спостерігаючи за театралізованою діяльністю дітей молодшого дошкільного віку, можна зробити висновки, що її особливостями є наслідування дій і поведінки дорослих, героїв казок і мультфільмів. Переважає прояв тенденції гри “для себе”.

Освітні завдання: ознайомлювати дітей з різновидами театрів, спонукати до слухання творів і впізнавання знайомих персонажів (собачка, кіт, півник тощо), називання їхніх дій, звуконаслідування; підтримувати прояви емоційних відгуків на події, що відображаються у сюжетах (радіти, співпереживати, шкодувати тощо). Навчати дітей промовляти фрази та уривки з літературного твору від дійової особи гри, узгоджувати рухи і дії зі словом. Збагачувати словниковий запас, ознайомлювати з театральними професіями і театальною термінологією, розвивати діалогічне мовлення, його інтонаційну виразність.

Розвивати вміння довільно реагувати на команду чи музичний сигнал, готовність діяти узгоджено, координацію рухів, навчати запам’ятовувати задані пози й образно передавати їх. Залучати малюків до виконання елементарних рольових дій персонажів в іграх-драматизаціях, інсценізаціях українських народних дитячих малих форм, супроводжуючи текст рухами і діями.

Вправляти у водінні ляльок різних видів театрів. Формувати досвід соціальних навичок поведінки, де улюблені герої стають зразками для наслідування, свободу дій і поведінки. Розвивати здатність довільно напружувати і розслаблювати окремі групи м’язів, запам’ятовувати слова героїв спектаклів, розвивати зорову, слухову увагу, пам’ять, спостережливість, образне мислення, фантазію, уяву, інтерес до сценічного мистецтва. Сприяти яскравому і різноманітному му виявленню емоцій. Виховувати культуру поведінки.

Зміст роботи: у молодшому дошкільному віці театралізовану діяльність організовують так, щоб дітям самим не доводилося відтворювати текст казки, а виконувати певну дію. Текст читають два–три рази, оскільки це сприяє підвищенню звукової зосередженості дітей і подальшому формуванню самостійності. Малюки, діючи згідно з роллю, повніше ви-

користуються свої можливості і легше справляються з багатьма завданнями, вчаться непомітно для себе. Рольові ігри активізують уяву дітей, готують до самостійної творчої гри.

Діти молодшої групи із задоволенням перевтілюються у знайомих тварин, проте розвинути й обіграти сюжет поки ще не можуть. Їх важливо навчити деяких способів ігрових дій за зразком. З цією метою варто проводити сюжетні ігри, розігрувати сценки з літературних творів, використовувати забавлянки: “Сорока-ворона”, “Кую, кую чобіток” та ін. Щоб створити привід для виникнення самостійної гри, дітям пропонують іграшки, предмети. Малюки повторюють за зразком.

У дітей цього віку відбувається первинне ознайомлення з режисерською театралізованою грою – настільного театру іграшок, настільного площинного театру, площинного театру на фланелеграфі, пальчикового театру. Процес ознайомлення включає міні-постановки за текстами народних і авторських віршів, казок.

Великого значення набуває образність ляльок для дітей молодшого дошкільного віку. Вони повинні бути емоційно привабливі, не лякати дітей, а навпаки, зацікавлювати. Актуальним елементом роботи впродовж навчального року є використання площинного театру, театру іграшок відповідно до річного плану та тематики казок, інших літературних творів. Конструкція іграшки-рукавички для дошкільника повинна забезпечувати зручність використання відповідно до ергономічних особливостей дитячої руки.

Орієнтовні види театрів: дітей-виконавців (актора), живих картинок, настільний, пальчиковий, рукавички (Петрушки, бі-ба-бо), на фланелеграфі, образних іграшок.

Орієнтовна тематика художніх творів для ігор-драматизацій, інсценівок, театрів: “Колобок” (укр. нар. казка), “Курочка Ряба” (укр. нар. казка), “Теремок” (рос. нар. казка), “Рукавичка” (укр. нар. казка), “Ріпка” (рос. нар. казка в обробці І. Франка), “Козенята і Вовк” (К. Ушинський); “Уперті козенята”, “Заєць і гуси”, “Здоровим будь!” (Г. Бойко); “Гарне слово”, “Брехлива киця” (К. Перелісна); “Киця” (О. Олесь); потішки, небилиці, забавлянки: “Два півники”, “Сорока-ворона”, “Печу, печу хлібчик”; “Пішла киця по водицю” (колискова), “Я Лисичка, я сестричка” (укр. нар. пісня), “Бім-бом” (укр. нар. пісня).

Завдання співпраці з сім'єю: будувати роботу з батьками на основі діалогу, в процесі якого батьки розумітимуть важливість залучення

дітей до театралізованої діяльності з молодшого віку. Залучати їх як рівноправних партнерів до формування у дошкільнят свободи дій, поведінки і моральних чеснот засобами театралізованої діяльності. Допомогати батькам відкривати у дітях нові якості і риси особистості, спільно долучатися до активних дій під час підготовки та показу різних видів театрів. Роботу планувати за принципом взаєморозуміння і чіткої усвідомленості своєї ролі та відповідальності у спільній взаємодії.

Форми роботи з батьками: театральна майстерня, клуб за інтересом, спільні виставки костюмів, декорацій, атрибутів, тижні театру, родинні газети.

Середній дошкільний вік

Особливості театралізованої діяльності: у середньому дошкільному віці відбувається поступовий перехід дитини від гри “для себе” до гри, орієнтованої на глядача; від гри, у якій головне – сам процес, до гри, де значущі і процес, і результат. У цьому віці посилюється інтерес до театралізованої діяльності, його диференціація, що полягає у переважанні певного виду гри (драматизація або режисерська), становленні мотивації інтересу до гри як засобу самовираження.

Дитина набуває певного досвіду і поступово переходить:

- від гри “для себе” до гри, яка орієнтована на глядача;
- гри, у якій головне – інформаційний процес і результати;
- гри акторів-професіоналів у малій групі однолітків, які виконують аналогічні ролі;
- до гри групи з п’яти–семи однолітків, рольові позиції яких різні (рівноправність, підпорядкування, управління);
- до створення гри-драматизації від простого образу до втілення цілісного образу, в якому поєднуються емоції, настрої героя, їх зміна.

Поглиблюється інтерес до театралізованих ігор, розвивається почуття партнерства. Діти поєднують у ролях рух і текст, рух і слово. Театрально-ігровий досвід розширюється за рахунок засвоєння гри-драматизації. Використовують пантоміму двох-чотирьох дійових осіб.

У середньому дошкільному віці вихователь допомагає перетворити перший досвід довільної поведінки на стійкі навички.

Освітні завдання: розвивати інтерес до ігор-драматизацій, театралізованих ігор і театрів різних видів. Продовжувати навчати різних способів водіння ляльок. Заохочувати до виконання різних ролей. Навчати

характеризувати особливості різноманітних персонажів гри, знаходити для них відповідну міміку, інтонацію, пантоміміку. Продовжувати ознайомлення з театральними професіями. Формувати навички дій з уявними предметами; розвивати вміння користуватися інтонаціями, виражаючи різноманітні емоційні стани (сумно, радісно, сердито, здивовано, захоплено, жалібно тощо). Розвивати мовленнєве дихання, правильну артикуляцію, чітку дикцію, різноманітну інтонацію, логіку промови. Формувати виразне, дикційне, “чисте” мовлення. Привчати створювати своєрідність кожного ігрового образу за допомогою діалогів. Вправляти в умінні інтонаційно передавати настрій персонажа. Формувати елементарні навички мови жестів. Залучати до імітації рухів людей, тварин.

Ознайомлювати дітей з театральною термінологією, з основними видами театального мистецтва. Навчати передавати мімікою певний стан людини. Навчати дітей інсценізувати відомі художні твори, інсценівки до тематичних занять, свят, концертів. Залучати дітей до виготовлення декорацій, атрибутів, костюмів для майбутньої вистави.

Вдосконалювати вміння характеризувати особливості різноманітних персонажів гри, знаходити для них відповідну міміку, інтонацію, пантоміміку. Допомогати усвідомлювати позитивні й негативні прояви поведінки, формувати свободу дій і поведінки. Сприяти усвідомленню необхідності дотримання соціально прийнятих норм поведінки.

Зміст роботи: змістову основу становлять ігрові етюди репродуктивного та імпровізаційного характеру (“Відгадай, що”), які позитивно впливають на розвиток психічних процесів: сприймання, асоціативно-образного мислення, уяви, пам’яті, уваги. В результаті такого перевтілення відбувається вдосконалення емоційної сфери; діти миттєво, у межах заданого образу, реагують на зміну музичних характеристик, наслідують нових героїв. Імпровізаційність стає основою на етапі обговорення способів перевтілення в образи героїв.

На етапі аналізу результатів театралізованої гри дітей підводять до розуміння того, що одного й того самого героя, ситуацію, сюжет можна показати по-різному. Розвивається режисерська гра. Необхідно заохочувати до придумування власних засобів реалізації задуму, діяти залежно від свого розуміння змісту тексту.

Доцільно використовувати різні навчальні вправи і мімічні етюди. Широкого розповсюдження набуває драматизація найпростіших казок з використанням різних видів театру; драматизація творів з невеликою

кількістю дій. Ускладнюються методи і прийоми, що їх використовують у молодшій групі. Для самостійного показу використовують твори: “Ріпка”, “Рукавичка”, “Колобок”.

У процесі театралізованої діяльності варто приділяти увагу розв'язковим інтересам до творчої імпровізації у процесі придумування змісту гри та втілення задуманого образу за допомогою різних засобів виразності. У театралізованих іграх заохочується бажання придумати свої способи реалізації задуманого, дії залежно від власного розуміння змісту тексту.

Для дітей середнього дошкільного віку має бути окремо театр іграшок, розрахований на довжину дитячої долоні, щоб діти легко могли самостійно виконувати театральні вправи. Обов'язковими атрибутами є костюми для ляльок, що мають велике педагогічне значення для формування рольової поведінки дітей.

Орієнтовні види театрів: дітей-виконавців (актора), живих картинок, настільний, пальчиковий, рукавички (Петрушки, бі-ба-бо), на фланелеграфі, тіньовий, образних іграшок.

Орієнтовна тематика художніх творів для ігор-драматизацій, інсценівок, театрів: “Вовк та семеро козенят” (рос. нар. казка), “Коза-Дереза” (укр. нар. казка), “Колосок” (укр. нар. казка), “Солом'яний бичок” (укр. нар. казка), “Лисичка-Сестричка” (укр. нар. казка), “Зайчику-зайчику” (пісня), “Лінива Оленка” (В. Вовк), “Гіркий апельсин” (М. Стеценко), “Умій почекати” (К. Ушинський), “Зайчик і горобина” (В. Сухомлинський), “Про дівчинку Наталочку і сріблясту рибку” (М. Трублаїні), “Пішла киця по водичку” (колискова), “Кицьчин дім” (С. Маршак), “Двоє жадібних ведмежат” (угор. нар. казка), “Лисичка і Журавель” (укр. нар. казка).

Завдання співпраці з сім'єю: підвищувати рівень поінформованості батьків з питань театралізованої діяльності, особливостей її впливу на поведінку дітей; відпрацьовувати спільний план дій щодо вибору художніх творів, іграшок; спільно навчати способів висловлення власних емоцій і свободи дій.

Форми роботи з батьками: прийом “рука взаємодопомоги”, театральна майстерня, музей театрального мистецтва, театральні осередки, родинні газети, спільні вистави, рекламні презентації, вечори театральних дозвіль.

Старший дошкільний вік

Особливості театралізованої діяльності: діти продовжують удосконалювати свої виконавські вміння, у них ще більше розвивається відчуття партнерства. Проводяться прогулянки, спостереження за довколишнім (поведінка тварин, людей, їхні інтонації, рухи).

Старші дошкільнята можуть змінювати початок і кінцівки знайомих сюжетів, придумувати хід подій, у які потрапляє герой, вводити нових персонажів. У драматизації діти виявляють себе доволі емоційно й безпосередньо, процес драматизації захоплює дитину набагато більше, ніж результат. Артистичні здібності дітей розвиваються від виступу до виступу. У процесі театралізованої діяльності формується особливе, естетичне ставлення до світу, розвиваються загальні психічні процеси: сприймання, образне мислення, уява, увага, пам'ять тощо. Формується позитивне ставлення дітей до театралізованої діяльності (поглиблення інтересу до певного виду театралізованої гри, образу героя, сюжету, інтересу до театральної культури).

Кінцевим результатом є те, що діти починають активно цікавитися театром як видом мистецтва. Їх захоплюють розповіді про театр і театральне мистецтво, про внутрішнє облаштування театального приміщення (фойє зі світлинами артистів та сцен зі спектаклів, гардероб, глядацька зала, буфет, сцена, репетиційні кімнати, костюмерна, гримерна, художня майстерня). Цікавлять дітей і театральні професії (режисер, актор, гример, стиліст, декоратор, художник).

Дошкільники вже знають основні правила поведінки у театрі й намагаються не порушувати їх. Підготувати їх до відвідування театру допоможуть спеціальні ігри, розмови, вікторини. Наприклад: “Як Лисеня до театру ходило”, “Правила поведінки у залі” та ін.

Гра-драматизація часто стає спектаклем, у якому діти грають для глядачів, а не для себе. Це дає їм змогу навчитися регулювати свою поведінку, рухи, обмірковувати кожне слово. Діти продовжують розігрувати невеликі сюжети, використовуючи різновиди театру: настільний, бі-ба-бо, образних іграшок, живих картинок, стендовий, пальчиковий, рукавички; вигадувати й розігрувати діалоги, передаючи інтонацією особливості характеру і настрої персонажа.

Для виявлення ступеня засвоєння дітьми матеріалу можна використовувати метод асоціацій. Наприклад, на окремому занятті діти згадують весь сюжет спектаклю у супроводі музичних творів, які лунали у ході

його, використовуючи самі атрибути. Повторне звернення до постановки сприяє ліпшому запам'ятовуванню та розумінню її змісту, акцентує увагу дітей на особливостях засобів вираження, дає змогу знову пережити ті відчуття, що їх зазнав. Дітей уже можуть не влаштовувати готові сюжети – їм хочеться придумувати свої. Тому необхідно створити для цього спеціальні умови, дібравши атрибути до різних видів театрів.

Удосконаленню окремих елементів рухів, інтонацій допомагають спеціальні вправи і гімнастика, яку дошкільнята можуть проводити самостійно. Вони придумують і задають одноліткам будь-який образ, супроводжуючи його словом, жестом, інтонацією, позою, мімікою. Важливо надавати дітям більше свободи у діях та фантазії, під час імітування рухів.

Отже, малюки відтворюють у творчих іграх реальні і казкові сюжети, вміють створювати власний задум, цікаво і змістовно грати ролі.

Освітні завдання: розвивати мовленнєве дихання, правильну артикуляцію, чітку дикцію, різноманітні інтонації, логіку промови. Навчати складати невеликі розповіді та казки, добирати найпростіші рими; вимовляти скоромовки і вірші, поповнювати словниковий запас. Продовжувати ознайомлювати дітей з театральною термінологією, з основними видами театального мистецтва, театральними професіями.

На основі аналізу художніх творів формувати уявлення про позитивні та негативні моральні якості, навчати розуміти, як вони проявляються в поведінці. Навчати давати вмотивовану моральну оцінку поведінці персонажів, розвивати вміння робити моральний вибір. Сприяти усвідомленню необхідності дотримання соціально прийнятних норм поведінки.

Продовжувати стимулювати інтерес до ігор-драматизацій, показу різних видів театрів, театралізованих ігор за сюжетами художніх творів; імпровізацій-інсценізацій фрагментів казок, віршів, оповідань, мультфільмів. Удосконалювати навички володіння мовою жестів та імітаційними рухами. Вправляти у наслідуванні постави людей у різних життєвих ситуаціях; у передачі дій людей відповідними рухами, зображати характерні професійні рухи (музикант, диригент тощо). Закріплювати вміння інтонаційно передавати емоційний стан персонажів (почуття радості, суму, прикrostі, тривоги тощо).

Спонукаати до самостійного придумування та розігрування казок як форми художнього відображення життя; до самостійних ігор-драматизацій, театралізованих ігор за змістом художніх творів, влаштовуючи ігри “Театр”. Навчати дітей драматизувати зміст казки та віршів під музичний супровід. Залучати до читання-розігрування віршованих творів за ролями на літературних ранках. Відповідно до інтересів дітей залучати їх до виступів у ляльковому театрі, формувати свободу дій і поведінки засобами театрального мистецтва.

Допомагати оволодівати новими способами водіння ляльок у театрах різних видів; у створенні ігрового середовища, виготовленні ігрових персонажів, елементів костюмів, декорацій. Ознайомлювати з керуванням нескладними ляльками-маріонетками та тростинними ляльками.

Заохочувати бажання підтримувати партнера, допомагати йому, доброзичливо з ним спілкуватися, вступати у діалог, ставати на його місце. Розвивати вміння використовувати у грі предмети-замінники, уявні предмети, входити в образ, перебувати в ньому до кінця театралізованого дійства.

Стимулювати прагнення дитини дошкільного віку до самореалізації, самоствердження, саморозкриття себе з кращого боку. Виховувати шанобливе ставлення до дитячої творчості. Підтримувати винахідливість. Продовжувати формувати свободу дій і поведінки. Виховувати зацікавлене та відповідальне ставлення дошкільника до підготовки, проведення та оцінки театралізованої діяльності, виконання учасниками своїх ролей, налагоджування комунікативних зв'язків з партнерами.

Зміст роботи: у старшому дошкільному віці діти продовжують удосконалювати свої виконавські вміння, навчаються самостійно знаходити способи образної виразності, формувати почуття партнерства. Доцільним залишається використання мімічних етюдів, етюдів для запам'ятовування фізичних дій, пантомімічні етюди. Діти підключаються до придумування, оформлення казок, відображення їх в образотворчій діяльності.

Створюючи ситуації розкутості, необхідно спонукаати дітей фантазувати, видозмінювати, комбінувати, складати, імпровізувати з урахуванням уже наявного досвіду.

На конкретних прикладах треба допомогти дитині зрозуміти, що “краща імпровізація завжди підготована”. Підготовка досягається

наявністю попереднього досвіду, вмінням інтерпретувати зміст тексту й осмислювати образи героїв. Враховуючи недостатній рівень сформованості театральних умінь у дошкільнят, варто використовувати три типи підготовчих вправ, які активізують уяву і творчість дітей, що формують уміння довільно діяти і грати будь-яку роль:

- *перший тип вправ* використовують для розвитку уваги й уяви. Це вправи, які навчають дітей контролювати увагу, зосереджуватися на об'єкті, який у цей момент важливіший за інші (наприклад, “Звуки природи”), розвивають уміння на основі асоціацій створювати образи;

- *другий тип вправ* формує вміння розуміти й емоційно висловлювати різні стани за допомогою інтонації, знаходити засоби виразності для висловлення свого настрою з допомогою міміки; добирати власні виразні жести й самостійно виконувати пантоміміку;

- *третій тип вправ* є варіантом дитячого аутотренінгу і формує вміння психологічно налаштуватися на виконання майбутнього дії, швидко переключатися з однієї дії на іншу, контролювати міміку, позу, жести; тренує здатність змінювати свої переживання, вираз обличчя, ходу, рухи відповідно до емоційного стану.

Орієнтовні види театрів: дітей-виконавців (актора), настільний, пальчиковий, рукавички (Петрушки, бі-ба-бо), на фланелеграфі, тінювий, магнітний, маріонеток, образних іграшок, телетеатр, живих картинок, тіней рук, естрадної ляльки, імпровізації, тростинний, з покидьково-го матеріалу, виготовлені дітьми власноруч.

Орієнтовна тематика художніх творів для ігор-драматизацій, інсценівок, театрів: “Котик і Півник” (укр. нар. казка), “Коза-Дереза” (укр. нар. казка), “Лебідь, рак та щука” (Л. Глібов), “Лисичка і Журавель” (укр. нар. казка), “Лисичка-Сестричка і Вовк-Панібрат” (укр. нар. казка), “Трое поросят” (англ. нар. казка в обр. С. Міхалкова), “Заєць-кравець” (музичка казка), “Кіт, цап і баран” (рос. нар. казка), “У зимовому лісі” (оповідання), “Ходить гарбуз по городу” (вірш), “Червона Шапочка” (нар. європейська казка), “Пан Коцький” (укр. нар. казка).

Завдання співпраці з сім'єю: залучати родини до пошуку способів конструктивної взаємодії, у процесі якої батьки стають рівноправними партнерами щодо формування у дошкільнят свободи дій, поведінки і моральних чеснот засобами театралізованої діяльності. Враховувати побажання батьків та індивідуальні здібності дітей під час підготовки і

показу спектаклів, інших видів театру. Спільно з батьками навчати дітей орієнтуватися в правилах реального життя. Залучати батьків до підготовки костюмів, декорацій, участі у спектаклях.

Форми роботи з батьками: консультації, дні театру, прийом “рука взаємодопомоги”, театральна майстерня, музей театрального мистецтва, театральні осередки, родинні газети, спільні вистави, відвідування театрів, театральні дозвілля.

РЕЗУЛЬТАТИ ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ З ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ

Діти старшого дошкільного віку здатні відгукуватися на прояви естетичного в житті, виражати свої почуття у різних видах театралізованої діяльності. Отримують задоволення від спілкування з творами мистецтва, від творення прекрасного у повсякденні, природі. Мають уявлення про театр як вираження життєвих ситуацій в акторській грі, проявляють себе емоційними та естетично-чутливими глядачами. Співпереживають персонажам, розуміють зміст дійства, вистави, усвідомлюють колективний характер дійства. Можуть самостійно показати вистави різних видів театру за знайомим сюжетом у кінці навчального року.

Театральний образ. Діти старшого дошкільного віку вміють на елементарному рівні аналізувати твір мистецтва, визначати його емоційний настрій, характеризувати засоби художньої виразності, розуміють художні образи театру, створюють їх у власній роботі, передають один образ різними засобами мистецтва. Розуміють театральний образ як живу акторську дію з використанням засобів мовлення, міміки, жестів, музики, танцю, співу, ідентифікують почуття і вчинки персонажів із власними.

Театралізована діяльність. Відображають власне ставлення до реального світу і творів мистецтва, охоче виконують завдання естетичного характеру, володіють художньою “майстерністю” в міру своїх індивідуальних можливостей і вдосконалюють її під керівництвом дорослого. Виявляють особистісну позицію у процесі перевтілення у сценічний образ, запам’ятовують сюжетну послідовність, своєчасно включаються у дію. Володіють навичками зображення позитивного та негативного образів персонажів; використовують музично-пластично-пісенний досвід у театралізації творів різних літературних жанрів.

Дитяча театральна творчість. Старші дошкільники вміють передавати свої думки, почуття, стан, настрої, фантазії через художнє слово, виразні рухи, жести, мімічні та пантомімічні етюди. Розподіляють роботу під час колективного обговорення. Об’єктивно оцінюють своє та чуже виконання – певних ролей, творчих вправ, завдань. Здатні театралізувати творчу сюжетно-рольову гру, самостійно вигадують казки і засоби для їх театралізації, обирають ролі та виконавців для вистави.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Період дошкільного дитинства – важливий і багатогранний у процесі становлення особистості. Особливо дієвою, цікавою і корисною для освітнього впливу є театралізована діяльність. Засоби театралізованої діяльності допоможуть педагогам і дітям розкрити сутність різноманітних життєвих ситуацій, спонукатимуть до прояву власних емоцій і почуттів, навчать співпереживати, правильно сприймати позитивні та негативні людські риси і поведінку, робити правильні висновки. Тому і середовище, в якому перебувають діти, має задовольняти їхні всебічні потреби.

Змістовий блок I

СТВОРЕННЯ РОЗВИВАЛЬНОГО ТЕАТРАЛЬНО-ІГРОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Театрально-ігрове середовище має бути організоване так, щоб діти, діючи в ньому, могли активно пізнавати і перетворювати навколишню дійсність, формувати власний досвід, задовольняти інтереси, проявляти емоції, почуття, риси характеру. Різноманітні матеріали, іграшки, атрибути мають раціонально використовуватися. Розміщувати їх доцільно так, щоб дитина мала вільний доступ до матеріалів. Гармонійний добір матеріалів має сприяти формуванню у дітей художнього смаку, естетичних почуттів, створювати комфорт, відповідати віковим особливостям. Наповнення доцільно постійно поновлювати, видозмінювати.

Функціональне призначення

- формування свободи дій і доцільної поведінки, естетичного ставлення до світу через ознайомлення з різними видами театрив;
- оволодіння виразними засобами, мовою цього мистецтва;
- удосконалення художньо-театралізованої діяльності;
- стимулювання проявів творчості, потреби в реалізації театральних здібностей;
- формування здатності усвідомлювати призначення театрального мистецтва, властивостей матеріалів, атрибутів, власних дій з ними;
- надання можливостей кожній дитині відчувати себе активним суб'єктом художньо-театралізованого дійства;
- забезпечення радості спілкування з улюбленими казковими персонажами, на їх прикладі вихованню доброти, чуйності, справедливості.

Орієнтовне наповнення театральні-ігрового середовища

Молодший дошкільний вік

- *різновиди театрів*: дітей-виконавців (акторів), настільний, пальчиковий, рукавички (Петрушки, бі-ба-бо), на фланелеграфі, образних іграшок, живих картинок;
 - ширми, декорації;
 - атрибути для театралізованих ігор;
 - костюми та їх елементи;
 - аудіовізуальні посібники (про театри);
 - фонотека.

Середній дошкільний вік

- *різновиди театрів*: дітей-виконавців (актора), настільний, пальчиковий, рукавички (Петрушки, бі-ба-бо), на фланелеграфі, тільовий, образних іграшок, живих картинок;
 - ширми, декорації;
 - атрибути для театралізованих ігор;
 - костюми та їх елементи;
 - фонотека;
 - альбом “Театральні професії”;
 - покидьковий матеріал для роботи у театральній майстерні (виготовлення декорацій, ляльок, одягу).

Старший дошкільний вік

- *різновиди театрів*: дітей-виконавців (актора), настільний, пальчиковий, рукавички (Петрушки, бі-ба-бо), на фланелеграфі, тільовий, магнітний, маріонеток, образних іграшок, живих картинок, тіней рук, телетеатр, естрадної ляльки, імпровізації, тростинний, з покидькового матеріалу, виготовлені дітьми власноруч;
 - ширми, декорації;
 - театральна бутафорія для ігор-драматизацій;
 - костюми та їх елементи;
 - фонотека казок;
 - альбом “Театральні професії”;
 - покидьковий матеріал для роботи в театральній майстерні (виготовлення декорацій, ляльок, одягу);
 - театральні книжки-саморобки.

Ознайомлення дітей дошкільного віку з різними видами театрів дає змогу виявити розумові та творчі здібності дітей, пробуджує їхній інтерес та активність, бажання проявити себе в цікавій для них діяльності, сприяє швидкому й надійному запам'ятовуванню матеріалу. Під час театралізованої діяльності мовленнєве спілкування, яке містить не лише власне мовлення, а й жести, міміку, має чітко вмотивований характер.

Діти захоплюються, радіють, глибоко співчують, вчаться поводитися не лише на сцені і з ляльками, а й стають вихованішими, набувають гарних манер. Вони мають змогу продемонструвати перед публікою свої вміння, набуті під час навчання. Вони навчаються оптимістично ставитися до різних життєвих подій та до себе, диференціювати серйозне й кумедне, бачити суперечності, помічати невідповідності. Під час театралізації у дітей формується вміння регулювати свою поведінку, змінювати дії, стримувати рухи. Саме театралізована діяльність сприяє додатковій мотивації дітей на заняттях, сприяє входженню дітей у чарівний світ фантазії та є основою для розвитку творчої уяви.

Кожна дитина знаходить для себе заняття, виконує свою індивідуальну роботу, відмінну від інших, таку, яка відповідає її бажанням, навичкам, віковим можливостям. Успішний виступ, увага глядачів підвищують авторитет дітей серед дорослих, ровесників, а також формують самоповагу.

Ознайомлення дітей з різними видами театрів передбачає таку класифікацію їх:

- за виглядом: площинні, об'ємні, тростинні;
- за матеріалом, з якого виготовлені: картонажні, лялькові.

До площинних картонажних театрів належать: настільний картинок, на фланелеграфі, телетеатр, тільний, магнітний, живих картинок.

До об'ємних лялькових театрів належать: ляльковий на ширмі, настільний іграшок, рукавички (Петрушки), магнітний, маріонеток, різних іграшок, телетеатр, бі-ба-бо.

До об'ємних тростинних театрів належать: театр ляльок з рухливими ніжками (ручками), ляльковий тростинний.

До площинних картонажних, тростинних театрів належить театр живих картинок.

Орієнтовні види театрів для дітей молодшого дошкільного віку

Театр дітей-виконавців, театр актора, ляльковий театр

Немає такої дитини, якій не подобалося б виконувати певні ролі. Якщо ж їх доповнити ще й музикою, то враження будуть незабутніми. Одним із найулюбленіших видів театру для дітей у дошкільних навчальних закладах є театр актора (або дітей-виконавців), або ляльковий театр. Хоча театру актора зазвичай і віддають перевагу, втім саме ляльковий театр є максимально наближеним до дитячого світогляду, оскільки діти сприймають лялькові вистави як “живий” мультфільм. Ляльковий театр неймовірно захоплює, викликає у дітей яскраві емоції, а також нестримне бажання самому надягнути пальчикову ляльку або ляльку-рукавичку, покерувати маріонеткою, а отже, спробувати себе у ролі лялькаря. Ляльки зазвичай діють на ширмі, що є сценою театру, де встановлюють декорації, за якою ховається ляльковод, який керує ляльками і говорить за них.

Ширму можна виготовити по-різному. Вона може бути невеликою та складною або із завісами та лаштунками. Всю ширму необхідно задрапірувати однотонною тканиною, без зображень, а для загального оформлення прикріпити додаткові деталі, дерева, кущі, листя, хатинки тощо.

Настільний театр іграшок

Цей вид настільного театру підвищує інтерес дітей до іграшок і спонукає їх до створення власних творчих ігор. Рекомендується використовувати різні іграшки або фігурки з картону, гуми, дерева, природного матеріалу. Невеличкі цікаві сценки можна розігрувати і показувати дітям, використовуючи звичайні іграшки.

Педагог сідає за стіл, перед ним півколом сідають діти. Праворуч і ліворуч від педагога – по одному дитячому стільцю; діти їх не бачать. Дорослий сидить відкрито перед дітьми, не маскуючи рук, на очах у дітей бере іграшки, пересуває їх і говорить за них. Уся увага дітей зосереджується на іграшках, вони захоплено стежать за тим, що відбувається на столі.

Сюжети вистав можна придумувати самостійно або ж запозичити з літератури для дітей. В обох випадках варто пам'ятати, що їх зміст має бути доволі простим, без складних для іграшок рухів та дій. Іграшка може “ходити”, “бігати”, “стрибати”. Почуття і переживання

іграшок передаються доволі примітивно. Скажімо, щоб показати, що зайчик плаче, педагог закриває його мордочку лапками, коли радіє, примушує стрибати, коли злякався – тремтіти, коли здивований – розводити лапки в сторони.

Обравши сюжет, епізод з дитячої книжки або самостійно придумавши сценку, педагог добирає іграшки – “акторів” та іграшки для декорацій. Бажано, щоб усі іграшки були однофактурними. Водночас із добором іграшок проводять роботу над текстом, який треба знати напам’ять, читати голосно, чітко і виразно.

Після того можна починати репетиції. Педагог тримає іграшки зі спини так, щоб пальці по змозі були захищені під руками іграшки. Іграшку виводять з-за столу, збоку, під час виходу доводять до краю стола і швидко опускають донизу. Рухи іграшок повинні збігатися з текстом. Якщо на сцені дві іграшки розмовляють між собою, їхні обличчя мають бути звернені одне до одного. При цьому іграшка, яка “говорить”, легенько рухається, а коли припиняє “говорити”, стає нерухомою. Цей прийом допомагає дітям розрізнити, яка з іграшок “говорить” у цей час.

Усі іграшки педагог кладе біля себе на дитячі стільці так, щоб їх не було видно дітям. Іграшки, що з’являються праворуч, кладуть на правий стілець; ті, що з’являються ліворуч, – на лівий; ті, які виходять пізніше, – кладуть униз, які раніше – вгорі. Все це треба продумати і приготувати заздалегідь, щоб під час показу не нахилилися, не шукати потрібну іграшку, не переривати тексту і не зчиняти шуму.

Головна вимога до іграшок, щоб вони добре стояли на столі і їх легко можна було пересувати.

Настільний театр картинок

Дошкільники дуже люблять розглядати малюнки в книжках; якщо малюнки показати в русі, це принесе дітям ще більше задоволення. Малюнки-оформлення до обраного сюжету розкладають на столі; читаючи казку або оповідання, пересувають у цих декораціях малюнки-персонажі. Така вистава допомагає більш яскраво сприймати літературний твір, розвиває образне мислення дітей.

Картинки на картоні можна показувати дошкільникам будь-якого віку. Всі картинки підклеюють на альбомний аркуш, просушують під пресом і вирізують. Картинки-декорації і картинки-персонажі,

які показують глядачеві лише однією стороною, називають односторонніми. Наприклад: дерево, будинок, теремок, тваринки тощо. Картинки, які доводиться повертати то одним, то другим боком, називають двосторонніми; їх розфарбовують з обох боків. Щоб картинку добре трималися на “сцені” і щоб їх було зручно пересувати з місця на місце, до них роблять підставки з катушок. З одного боку катушку підклеюють до картонного кружечка, край іншого кружечка обрізують і в отвір забивають паличку. На неї й кріпиться декорація на висоті не менше 8 см від картонного кружечка. Односторонні картини підклеюють до палички не розфарбованим боком; у двосторонніх паличку вклеюють усередину між двома половинками.

Щоб глядачі під час пересування картинок не бачили рук акторів, на передньому плані всієї сцени ставлять бар’єр заввишки 8 см. Його роблять з однотонної смужки твердого картону або фанери, він може бути частиною оформлення.

Картинку треба вести по столу плавно, без ривків і зайвих сповільнень; довівши до протилежного боку стола, так само повертають картинку назад, опускають вниз, за край стола. Потім роблять те саме другою рукою. Після цього треба взяти по картинці у кожну руку, вивести їх на сцену одночасно, з протилежних сторін, назустріч одна одній і зупинити в центрі. Нехай вони “поговорять” між собою. Картинку із зображенням дійової особи, яка говорить, треба трохи нахилити вперед або легенько погойдувати з боку в бік.

Водночас педагог проводить роботу над текстом, обмірковує над характеристиками персонажів, їхніми взаєминами, манерою говорити кожного з них, намічає мізансцени, тобто продумує, звідки картинка виходитимуть, де зупиняться і куди виходитимуть. Рух картинок має збігатися з текстом.

Спочатку керування картинками, як правило, відволікає від тексту, заважаючи синхронності та злагодженості дій і мовлення. Однак поступово ці труднощі долаються, формуються достатні навички показу театру картинок. При цьому треба врахувати специфіку театру картинок. Малюнки на картоні статичні, на них дійові особи незмінно залишаються у тих позах, у яких їх намальовано, тобто, якщо людину або тварину намальовано в сидячій позі, то вони не можуть встати, лягти або ж нахилитися. Картинки на картоні пласкі, не мають об’єму; зображення не можна повернути прямо, якщо воно намальовано у профіль. І все

ж картинки можуть пересуватися по сцені з різною швидкістю у будь-якому напрямку. Тому доцільно обирати такі літературні твори, в яких персонажі багато пересуваються. Це компенсуватиме втрати, зумовлені статичністю зображення. Іноді за змістом персонаж – тварина – має рухати лапою, людина – рукою. У цих випадках рухому деталь персонажа вирізують окремо від тулуба і прикріплюють тоненьким дротом, а до рухомої деталі прикріплюють нитку. При натягуванні нитки рухома частина піднімається, а при ослабленні опускається донизу. Для розширення можливостей картонажного театру можна виготовити кілька зображень того самого персонажа у різних позах. Крім картону, за основу можна брати фанеру, пластик тощо.

Пальчиковий театр

Виставу пальчикового театру може розіграти дорослий або дитина, одягнувши мініатюрні ляльки на пальці однієї або двох рук. Компактність і мобільність цих ляльок дає змогу одному акторові – лялькарю – виконувати кілька ролей, швидко перевтілюватися, змінюючи лише інтонаційне забарвлення свого голосу. Проте ляльки у пальчиковому театрі залишаються статичними, практично нерухомими. Це ігри-розваги, ігри-потішки, казки, різні інсценівки, які супроводжуються показом ляльок, що їх надягають на пальці. Вони діють за персонажа, зображення якого на руці. У ході гри дитина рухає одним або двома пальцями, проговорює текст, перебуваючи за ширмою. Можна обходитися і без ширми й зображувати дії, переміщаючись вільно по кімнаті. За допомогою цього виду театру можна показати одночасно декілька персонажів. Казки і інсценівки, в яких багато персонажів, можуть показувати двоє-троє дітей, які розміщуються за ширмою.

Театр рукавичок, або театр Петрушок

Це спектаклі за участю спеціальних ляльок, у яких тулуб порожній (сорочка, рукавичка), що їх надягають на руку. Рух голови здійснюється за допомогою рухів пальців, кисті руки. Якщо лялька дуже велика для дитячої руки, то в голову можна вставити два пальці замість одного.

Персонажі рукавичного театру, який ще називають театром Петрушки, більш пластичні. Так, надягаючи на руку лише одну ляльку, актор спроможний втілити динаміку рухів її персонажа, його жести, пластику тощо. Ці рухи, безсумнівно, дещо умовні, але через них можна виявити емоційний стан персонажа, його настрої.

Театр образних іграшок

Для вистав добирають іграшки заввишки не менше 20 см з дотриманням однорідності фактури, співвідношення величини. Для показу можна добирати іграшкові предмети: посуд, меблі тощо. Почуття і переживання, звичайно, виражаються примітивно. Театр можна розміщувати на столі, підлозі, лаві, у руках дітей. Треба звернути увагу на те, як тримати іграшки, не маскуючи рук, пересувати їх.

Картинки на фланелеграфі

Для такого театру на столі встановлюють дошку, обтягнуту фланеллю. Стоячи збоку біля столу, педагог розповідає казку і по ходу дії прикладає до дошки одну за одною картинки з персонажами та декораціями.

Фланелеграф можна використовувати під час проведення розваг та занять.

Насамперед треба зробити фланелеграф. Для цього на прямокутну дошку з фанери, тонкої шалівки чи товстого картону натягують блакитну або світло-сіру фланель чи байку ворсом назовні, закріплюючи її краї на звороті дошки. З лицьового боку дошку доцільно обкантиувати невисокою рейкою. Щоб дошка добре трималася на столі, до неї прикріплюють підставку. Замінювати дошку рамкою не варто, оскільки згодом фланель на рамці вдавлюється і картинки падатимуть. Фланелеграф рекомендовано зберігати у спеціальному чохлі, тоді ним можна буде користуватися впродовж тривалого часу.

Перед тим, як вирізати картинки для фланелеграфа, їх наклеюють на фланель ворсом назовні й обов'язково просушують під пресом. Коли картинки просохнуть, їх вирізують із фланелі, знову просушують під пресом, щоб не морщилися. Прасувати картинки не можна, тому що ворс може загладитись і вони не триматимуться на дошці. Починати роботу з фланелеграфом треба з обрання літературного твору.

Специфіка фланелеграфа така, що на ньому можна показувати не кожен твір, оскільки картинки самі по собі статичні і переважно лише ілюструють розповідь педагога, тому не доцільно добирати для показу твори, де важливе значення має рух персонажів.

Найбільшого ефекту від показу на фланелеграфі можна досягнути лише тоді, коли з підготовлених картинок складається нова худож-

ня композиція. Важливе значення у показі має текст і його виконання. Педагог читає його і за автора, і за дійових осіб, а це вимагає відповідної майстерності. Говорити потрібно не поспішаючи, щоб діти могли зрозуміти текст, розглянути картинки й оцінити композиції, що з'являються на дошці. Іноді можна показувати окремі епізоди і без показу картинок, однак при цьому треба пам'ятати, що сенс видовища втрачається, якщо воно не робить літературний твір цікавішим, яскравішим і змістовнішим.

Важливим моментом у підготовці фланелеграфа є добір картинок. При цьому треба пам'ятати, що малюнки мають бути виразними, барвистими і стилістично єдиними, тобто виконаними в одній манері. Тому краще складати комплекти картинок до кожного твору, а не збирати їх з різних книжок. Це допоможе дотримати масштабу картинок, їх колористичної та стилістичної єдності.

Перед показом картинки розкладають на столі в порядку їх демонстрування лицем донизу і нумерують. Ретельно підготувавши все необхідне для показу тієї чи іншої інсценівки, педагог може спочатку попрактикуватися в показі. Це дасть йому змогу визначити час, потрібний для показу, правильно розмістити картинку на дошці фланелеграфа. При цьому бажано врахувати і можливі реакції дітей, передбачити їхні запитання, щоб бути готовими для додаткових пояснень.

Орієнтовні види театрів для дітей середнього дошкільного віку

Ляльки бі-ба-бо

У дошкільному навчальному закладі використовують ще і ляльки бі-ба-бо. Спосіб їх дії полягає в тому, що їх, як і ляльку Петрушку, надягають на руку. На вказівний палець надягають голівку ляльки, а великий і середній пальці слугують ляльці руками. Для таких ляльок шиють одяг, прикрашений деякими елементами. Наприклад, до сукні пришивають кишеньку, фартушок, поясок. Усе це діти можуть пошити самі. Голівки можуть бути зроблені з різного матеріалу: вирізані з поролону, зліплені з паперової маси, пошиті з тканини, зроблені з пап'є-маше.

Виготовлення голівок із поролону, паперової маси роблять так само, як і для пальчикового театру, тільки більших розмірів.

Для виготовлення голівок із тканини підійде будь-який трикотаж: старі панчохи, колготи та інші непотрібні трикотажні речі.

Покажіть дітям, як вирізувати коло, зібрати його по периметру на нитку, злегенька стягнути, напхати ватою і затягнути до кінця. Це буде голова. Деталі діти можуть пришити самостійно. Ніс вийде смішним, якщо його зробити у формі маленької кульки, яку роблять так само, як і голову. Забезпечте дітей різноманітним матеріалом. Це і зношені дитячі речі, і непотрібні рушники, які можна пофарбувати, і мочалки, і нитки. Нічого, якщо у ляльок носи будуть завеликі або пришиті не по середині обличчя, або вуха не на одному рівні, або одне око буде більше за друге. Це надасть іграшкам незвичайного вигляду: що кумедніша лялька, то з нею цікавіше гратися.

Коли голова буде готова, залишається пришити її до тулуба – сукні. Голівки можна виготовити з пап'є-маше. На м'ячик приліпите частинки із пластиліну. Після цього змажте заготовку вазеліном, обклейте одним шаром газети (клаптиками), змоченої у воді, потім обмажте форму клейстером. Решту роботи нехай закінчать діти – обклейте форму трьома шарами газети. Коли виріб висохне, розріжте його на дві рівні частини і звільніть заготовку, потім запропонуйте дітям склеїти знову. Не забудьте залишити знизу голівки отвір і вклеїти в нього картонну трубочку для пальця; після того як висохне, дітям можна запропонувати зачистити наждаковим папером, покрити фарбою, розмалювати, приклеїти волосся, рот, брови, якщо треба, вуса, бороду. Допоможіть дітям прикріпити сукню до картонної трубочки.

Значний інтерес становлять іграшки, які поєднують у собі й іграшку-вертушку, і бі-ба-бо. Виготовляють їх так: голову кріплять до палички, смужку тканини в складку прикріплюють до палички (до ший), а на тканині (сукні) прорізують два круглі отвори, куди вставляють великий і вказівний пальці. Своєрідність іграшки в тому, що у роботі беруть участь дві руки. Ліва тримає паличку, а пальці правої руки вставлені в отвори. У такої ляльки і голівка може повертатися, і “руки” працюють більш вільно.

Тіньовий театр

У тіньовому театрі глядач безпосередньо не бачить самих ляльок, а спостерігає лише за їхніми чорними або кольоровими обрисами на напівпрозорому екрані-ширмі.

У театрі тіней ляльки, якими керує актор-лялькар, рухаються не перед ширмою, як у театрі горішніх ляльок, а за нею. У дитячому садку для ширми найдоцільніше використовувати напівпрозору тканину або папір, за якими чітко проглядатимуть обриси ляльок. Утім, є змога створити справжній театр тіней: у затемненому приміщенні на білу завісу з тильного боку потрібно навести світловий прожектор. Ляльки за завісою кидатимуть тінь у бік глядача, тож їх можна буде впізнати за силуетами. Що ближче лялька до екрана-ширми, то менша її тінь, і навпаки.

Лялька театру тіней має пласку форму, її виготовляють у профіль. Якщо ноги, руки та інші частини тіла ляльки закріпити на шарніри, вона зможе рухатися не лише умовно, а й по-справжньому – крокувати, вклонятися, підносити руки вгору або опускати вниз.

Орієнтовні види театрів для дітей старшого дошкільного віку

Театр тіней рук

Вимагає найбільшої винахідливості від актора та неабиякої фантазії від глядача. Особливою відмінністю цього різновиду театру від інших є те, що самої ляльки в ньому немає. Фігура-образ створюється за допомогою рук у реальному часі. Її можна впізнати за тінню, яка падає на освітлену проектором стіну або завісу в затемненому приміщенні.

Тростинний театр

Це театр, у якому лялька, виготовлена з тканини, паперу або пап'є-маше, кріпиться на тростину, що її тримає актор-лялькар. Щоб керувати лялькою на тростині, потрібна особлива вправність, адже актор-лялькар втілює характер персонажа переважно через динаміку рухів, їх синхронність. Задіяні одночасно дві руки: одна утримує ляльку, друга – керує і передає рухи.

Театр маріонеток

Основною деталлю, що приводить у рух ляльку-маріонетку, є ваги. Вони бувають горизонтальні і вертикальні, за формою нагадують хрестовини. Зазвичай виготовляють з дерев'яних брусочків. Ляльки, які рухаються за допомогою ниток, що відходять від усіх рухомих частин персонажа (рук, ніг, голови) і сходяться вгору на хрестовині. У рух ляльку приводять, тримаючи за середину вагів і нахиляючи

праворуч–ліворуч, угору–вниз. Важливою деталлю є довжина ниток. Демонструвати ляльку можна на підлозі або містку (лаві). Частинами ляльки можуть бути різноманітні матеріали.

Театр естрадної ляльки

Це великі ляльки, у зріст людини, пошиті з тканини, набиті ватою або поролоном. Ноги й руки ляльок за допомогою гумок кріпляться до ніг та рук ляльководів, голівка приводиться в рух рукою дитини. Цей театр ще має назву “Театр «живої руки»”.

Театр імпровізації

Це театр, у якому твір створюється безпосередньо під час виконання. Діти розігрують теми та різноманітні сюжети без попередньої підготовки. Він є найбільш складним і найбільш цікавим. Цей вид діяльності захоплює дітей можливістю втілити власний задум і фантазію, сприяє появі різних інтонацій, підвищує емоційний рівень сприймання того чи іншого твору, розвиває вокально-слухові навички, творчу уяву.

Вихователь обговорює з дітьми, як можна передати той чи інший епізод, а потім дає змогу кожному гравцеві зобразити тему по-своєму. В таких іграх важливо, щоб діти самі знаходили ті рухи, словесні вирази, які вони вважають відповідними для тих чи інших героїв. Добре, коли діти запам’ятовують яскраві вирази з народних творів. Однак цікаво й те, щоб вони самостійно добирали відповідний до цієї драматизації матеріал; вигадували, якими зовнішніми ознаками вирізнити тих чи інших героїв.

Театри з покидькових матеріалів

Театр коробок – будь-які коробки однакових чи різних розмірів оздоблюють деталями і з ними розігрують інсценівку. За таким самим принципом ляльку можна виготовити з пластикових пляшок, циліндрів і поролону.

Театр-мініатюр на прищіпках – для гри використовують міні-іграшки, добираючи їх до знайомого або уявного сюжету. При доборі варто дотримувати однорідності фактури іграшки: дерево, пластмаса, гума. Кріплення іграшок на прищіпках. Вихователь відкрито, не маскуючи руки, вчить говорити замість іграшки та пересувати її. Почуття і переживання, звичайно, виражають примітивно, але розмова буде передавати настрій і поведінку, ставлення до інших. Діти повинні мати змогу розглянути іграшки і продумати їх дії у ході сюжету.

Мета показів: внести різноманітність у дитячі ігри, вдало дібрати образні іграшки, взявши на себе роль дійової особи. Ці образні іграшки допомагають засвоювати правила поведінки, діяти вільно і природно. Зміст, який ілюструється, має бути простим, зрозумілим, виховним.

Театр клубочків – основою ляльки є клубочок ниток на паличці. Клубочок “оживляють” дрібними деталями: ніс, вуха, очі, рот, хустинка, вуса, капелюх тощо. Дрібні деталі можуть бути у вигляді гудзиків, намистинок, липучок різного кольору і форми. До палички кріпиться тканина (одяг), яка ховає руку ляльководи.

Театр рукавичок – лицьовий бік рукавички формується заготовленими деталями, пришитими до основної тканини. В середину можна вставляти картон, поролон. Волосся, вуха, бороду вдало імітують нитки, торопки. Прикраси, бантики, комірці не повинні перевантажувати рукавичку. Виготовляють їх зі звичайних дитячих рукавичок, де місце великого пальця набивають ватою чи поролоном і слугує носом; очима є гудзики, намисто; рот вишивають червоними нитками; волосся роблять з грубої вовняної тканини чи синтетичної пряжі. Таку ляльку можна надягнути на руку або, прилаштувавши на маленьку пластикову пляшку, поставити на столі.

В цьому театрі діти самостійно обирають місце розташування іграшки-героя відповідно до сюжету казки, вносячи власне бачення подій: якщо герой має говорити, ляльку надягають на руку; якщо спостерігати за подіями, то його розміщують у положенні стоячи.

Важливе значення мають коробки для зберігання ляльок, їх можна використовувати і як декорацію (на основі малюють пейзаж чи інтер'єр кімнати), де дійство розгортається на столі, і як ширму, коли маніпуляції рукою проводять за коробкою, а лялька знаходиться вгорі.

Для всіх видів лялькових театрів спосіб керування ляльками однаковий. Іграшка повинна “ожити” у руках дорослого і “розмовляти” з малятами. Для цього під час читання потішки, співу лялька має плавно погойдуватися в такт мовлення дорослого.

Якщо потрібно керувати одночасно двома персонажами, то іграшка, яка у цей момент “говорить”, погойдується, а друга завмирає у руках дорослого, уважно “слухаючи”.

Перш ніж показати дітям якусь казку, необхідно ознайомити малят із кожним персонажем почергово: показати ляльку, назвати її, запропонувати дітям торкнутися її, розглянути всі її частини, наприклад, де у неї носик, очі, ротик, вушка, хвостик, дати малюкам самостійно вивчити іграшку, погратися з нею. Потім треба прочитати потішку, вірш чи проспівати пісеньку про цього персонажа (краще не один раз, а кілька разів посліпль).

Після того, як малята ознайомляться з усіма персонажами, можна розпочинати демонстрування казки. Спектакль має супроводжуватися піснями героїв або народними мелодіями.

Потрібно не лише ознайомлювати малят із новими казками, а й періодично повертатися до добре знайомих творів. Для дітей це буде справжнім подарунком.

Після перегляду кожного спектаклю можна прочитати малятам однойменну казку і разом розглянути ілюстрації. Діти можуть показати на картинках героїв казки, а також продемонструвати, як гарчить вовк, як бекає коза, як кудкудаче квочка, як гавкає собачка тощо.

Якщо використовують ширму, то потрібно обов’язково обіграти всі предмети, які є на ширмі.

Вихователь має майстерно пояснити і показати, як ритмічно проводити ляльку по ширмі, щоб складалося певне враження: йде вона чи біжить. Лялька повинна з’являтися на ширмі не відразу, а поступово: спочатку з’являється голова, потім плечі і т. д. Після того, як дія певної ляльки закінчилася, вона має не “провалюватися” відразу за ширму, а поступово зникати. Якщо необхідно посадити ляльку на ширмі, то це можна зробити двома способами: або повернути її обличчям до глядачів, перекинувши ноги через ширму, або поставити її у профіль

до глядачів, і трохи розправити її одяг вздовж ширми. Якщо треба показати, що лялька спить, то її кладуть спиною до глядачів, щоб вони не бачили розплющених очей.

У дитячому садку можна використовувати ігри з лялькою і без ширми.

Змістовий блок IV

ДОБІР ТА РОБОТА

З ЛІТЕРАТУРНИМИ ТВОРАМИ

Ознайомлення з літературним репертуаром повинно відповідати програмовим завданням та віковим особливостям дітей. Роботу проводять за допомогою різноманітних методів, та найчастіше – за допомогою читання твору, розглядання картин, ілюстрацій, бесід. Для активізації сприймання використовують прийоми виразного читання твору – правильні логічні наголоси, інтонації, тембри, паузи. Спочатку педагог опрацьовує тексти, розставляючи логічні наголоси. Тоді прочитане обов'язково обговорюється з дітьми. З'ясовуємо, як глибоко зрозуміли зміст, ідею, поведінку персонажів. Після первинного обговорення організуємо повторне сприймання дітьми твору (прослуховування в акторському виконанні, відео-, мультфільми). Тоді паралельно переводимо текст разом з дітьми у сценічну форму (доповнюємо репліки, діалоги).

Система роботи з літературними творами охоплює три етапи.

I етап (молодший дошкільний вік)

Поглиблене вивчення художнього сприймання літературного тексту (зміст, смисловий і емоційний підтексти, образність). *Мета роботи:* збагачення пізнавального й емоційного досвіду за темою та ідеєю, твори для театралізації. Її реалізація вимагає проведення занять з пізнавального та мовленнєвого розвитку дітей, а також з образотворчої і музичної діяльності відповідно до змісту літературного твору. У спільній діяльності вихователя і дітей поза заняттями проводять ознайомлення з текстом, робота з поглиблення сприймання (бесіди, розглядання книжкових ілюстрацій, слухання й аналіз аудіозаписів, дидактичні ігри, лексичні вправи, вікторини тощо).

II етап (середній дошкільний вік)

Мета роботи: розвиток умінь передавати образи за допомогою засобів невербальної, інтонаційної та мовленнєвої виразності. Основним методом її реалізації виступають образно-ігрові етюди. Створення

образу – завдання доволі складне для дошкільнят, тому необхідна спеціальна робота. Поглибленню розуміння дітьми героїв літературного твору, мотивів їхніх вчинків, станів і настроїв сприяють заняття з пізнавального і мовленнєвого розвитку, з образотворчої та музичної діяльності, рухливі ігри з текстами, лексичні вправи, розглядання різних видів наочності і т. д.

III етап (старший дошкільний вік)

Робота над літературними творами пов'язана із творчістю та імпрівізацією дитини у мовленнєвій, ігровій та інших видах художньої діяльності у процесі засвоєння ігрових позицій “глядач”, “артист”, “сценарист-режисер”, “оформлювач-костюмер”, “декоратор”, “гример”. Ця мета може реалізовуватися як на заняттях з образотворчої діяльності (колективне малювання афіші, виготовлення запрошень), так і в спільній діяльності вихователя і дітей. У старшій групі доцільна поглиблена робота з розвитку мовленнєвої творчості дітей та ознайомлення з діяльністю зайнятих у постановці спектаклю. Творчість у самостійній ігровій та мовленнєвій діяльності стимулюється предметним середовищем.

Організована в такий спосіб робота сприятиме тому, що театралізація стане засобом самовираження і самореалізації дитини в різних видах творчості, самоствердження у групі однолітків. А життя дошкільників у дитячому садку збагатиться завдяки інтеграції ігор та різних видів мистецтва, які знаходять своє втілення в театралізованій діяльності.

Змістовий блок V

ДОБІР І ВИГОТОВЛЕННЯ ДЕКОРАЦІЙ, АТРИБУТИВ, КОСТЮМІВ

Навчаємо дітей ретельно підходити до вибору атрибутів, виготовлення декорацій. Малюки мають свідомо розуміти і відчувати відповідність кольору та форми реальним об'єктам. Доцільно створити театральну майстерню з повним набором різноманітного матеріалу.

Молодший дошкільний вік

Демонструємо дітям готові декорації, атрибути, костюми або їх зображення. А тоді спільно обираємо ті, які найяскравіше відповідатимуть місцю події, образу персонажа.

Середній дошкільний вік

Залучаємо дітей до роботи в театральній майстерні. Спільно обговорюємо, добираємо і за потреби виготовляємо атрибути, декорації, костюми.

Старший дошкільний вік

Більшу частину роботи з виготовлення атрибутів, декорацій, костюмів діти виконують спільно з педагогами або батьками. А ось добрати готові театральні матеріали діти можуть уже самостійно.

Змістовий блок VI

ФОРМУВАННЯ

СВОБОДИ ДІЙ І ПОВЕДІНКИ

ЗАСОБАМИ ОБРАЗНОЇ ВИРАЗНОСТІ

Засобами образної виразності виступають рухи, пози, жести, міміка, пантоміміка, які допомагають розвантажити організм, налаштувати на позитивне мислення. Під “свободою дій” ми розуміємо природні і невимушені дії дитини, а “поведінку” трактуємо, як прояв адекватних, позитивних, моральних якостей, таких необхідних у сучасному світі. Не секрет, що дитину не можна тримати в ідеальних (“стерильних”) умовах. Вона повинна бачити і розуміти різні сторони нашого життя: добро і зло, радість і смуток, багатство і бідність, любов і ненависть. Важливо те, щоб дитина природно, невимушено і вільно діяла у будь-яких ситуаціях, а головне – не втрачала людяності та доброзичливості.

Молодший дошкільний вік характеризується схильністю до наслідування дорослих, однолітків. Доцільно організовувати роботу з формування свободи дії і поведінки фронтально та підгрупами. Це забезпечить невимушеність, довільність і зніме напруження, оскільки малюки ще не мають власного досвіду і потребують уваги з боку дорослих.

Допоміжними у формуванні свободи дій і поведінки стануть:

- імітаційно-ігрові вправи або гра-відтворення (наприклад, “Покажи сумного зайчика”, “Покажи веселого песика”, “Скажи таким самим грубим голосом” тощо);
- казки-показки, персонажами яких можуть бути не лише живі істоти, а й неживі предмети (наприклад, “Стежинка, що в’ється”, “Молоточок, що стукає” тощо).

Середній дошкільний вік характеризується надзвичайною допитливістю, чималою кількістю запитань і проявом самостійності. Доцільно організувати роботу з формування свободи дії та поведінки підгрупами та індивідуально.

Формуючи свободу дій і поведінки, доцільно використовувати:

- індивідуальні вправи і доручення (наприклад: “Визнач, чий голосом я промовила”, “Підкажи, хто так може ходити”, “Зміни голос”, “Тихо – голосно”, “Швидко – повільно” тощо);
- пізнавально-практичні вправи (наприклад, “Навпаки”, “Скажи інакше”, “Цікаві перевтілення”, “А що, якби...” тощо).

Старший дошкільний вік характеризується стійкістю інтересу, вмінням його утримувати, творчими проявами, самостійним ухваленням рішень. Доцільно організувати роботу з формування свободи дії та поведінки підгрупами, парами та індивідуально.

Формуючи свободу дій і поведінки, доцільно використовувати:

- імпровізаційні ігри, що поєднують рухи, жести, міміку (без слів і зі словами);
- ігри-змагання для прояву акторських здібностей і вмінь;
- ігри-перевтілення (мімічні етюди, смішинки);
- творчі вправи (придумування і розігрування життєвих ситуацій, художніх мініатюр, рими);
- командні загадки (сюрпризи).

Змістовий блок VII

Ознайомлення

З ТЕАТРАЛЬНОЮ ТЕРМІНОЛОГІЄЮ

Для докладнішого ознайомлення дітей з театром варто створити орієнтовну “Театральну абетку” або словничок театральної термінології. Для збагачення і активізації словника педагога продумують засоби ознайомлення та методи введення нових слів, враховуючи вік дітей і доцільність термінів. Слова можна об’єднати у чотири блоки:

- **актори:** актор, атрибути, глядачі, грим, гример, емоції, єдність, жестикуляція, костюмер, нагорода, оплески, перука, режисер, репетиція, трупа, успіх, художники, цінувальники, щирість;

- **вистава:** антракт, вистава, драма, дія, епілог, жанр, інсценівка, мистецтво, оркестр, п’єса, програмка, прем’єра, сценарій, сюжет, фінал, хор, частина;

- **театр та його оформлення:** афіша, балкон, буфет, гардероб, дзвінок, декорації, зала, завіса, каса, квиток, костюми, костюмерна, лаштунки, ложа, ляльки, місце, партер, рампа, ряд, сцена, театр, фанфари, фойє, час, шатро;

- **театральні професії:** актор, гардеробник, гример, директор, декоратор, звукорежисер, касир, костюмер, музикант, режисер, сценарист, постановник, художник.

Молодший дошкільний вік

Словник театральної термінології: атрибути, глядачі, оплески, вистава, зала, буфет, дзвінок, каса, квиток, костюми, завіса, ляльки, місце, ряд, партер, балкон, сцена, театр, фойє, актор, касир, музикант, гардеробник.

Середній дошкільний вік

Словник театральної термінології: афіша, грим, гример, емоції, єдність, жестикуляція, костюмер, нагорода, оплески, перука, партер, репетиція, успіх, художники, цінувальники, щирість, костюмерна, лаштунки, оркестр, фанфари, час, директор.

Старший дошкільний вік

Словник театральної термінології: декоратор, звукорежисер, трупа, перука, нагорода, декорації, ложа, рампа, режисер, сценарист, постановник, шатро.

Змістовий блок VIII

Участь дітей у різних видах театрів: розігрування інсценівок, художніх творів, життєвих ситуацій

Різноманітність видів театру сприяє вирішенню освітніх завдань:

- формувати вміння пізнавати й обирати вид театру, який їй до душі; реалізовувати творчі здібності й задатки;
- навчати емоційно відгукуватися на різні прояви театрального мистецтва, довільно й адекватно проявляти поведінку, порівнювати її з поведінкою персонажів у різних видах театрів;
- розвивати творчі якості особистості, спонукати до винахідливості;
- виховувати бажання створювати та вдосконалювати виразні художні образи через участь у різних видах театрів.

Молодший дошкільний вік

Входження дітей у певні образи розпочинається з участі в сюжетно-рольовій грі. Надалі важливо стимулювати їхнє бажання включитися у спектакль, доповнюючи окремі фрази у діалогах героїв, стійкі звороти зачину і кінцівки казки. Увага дітей фіксується на тому, що в кінці ляльки виконуються і просять подякувати їм, поплескати в долоні.

Театр рукавичок та інші театральні ляльки використовують на заняттях та в повсякденному спілкуванні. Від їхньої особи вихователь дякує і хвалить дітей, вітається і прощається. У конспекти занять, вечорів розваг включають фрагменти драматизації, переодягання у спеціальний костюм, змінюються голос і інтонація. Важливим аспектом діяльності вихователя є поступове розширення ігрового досвіду завдяки засвоєнню різновидів гри-драматизації. Реалізація цього завдання досягається послідовним ускладненням ігрових завдань та ігор-драматизацій, в які включається дитина.

Послідовність роботи:

- гра-імітація окремих дій людини, тварин і птахів; імітація основних емоцій людини;
- гра-імітація ланцюжка послідовних дій у поєднанні з передачею основних емоцій персонажа;
- гра-імітація образів добре знайомих казкових персонажів;
- гра-імпровізація під музику;
- гра-імпровізація для текстів коротких казок, оповідань і віршів, які розповідає вихователь;
- рольовий діалог героїв казок (“Рукавичка”, “Колобок”, “Ріпка”, “Курочка Ряба”).

У дітей цього віку відзначають первинне опанування режисерської театралізованої гри – настільного театру іграшок, настільного театру картинок, площинного театру на фланелеграфі, пальчикового театру. Процес опанування включає міні-постановки за текстами народних та авторських віршів, казок, оповідань (“Цей пальчик – дідусь...”, “Печу, печу хлібчик”, “Тілі-бом”; В. Сухомлинський “Як котик умивається”, “Цап і зайчик”; А. Барто “Іграшки”). Фігурки пальчикового театру дитина починає використовувати у спільних з дорослим імпровізаціях на задані теми.

Збагачення ігрового досвіду можливе лише за умови розвитку спеціальних ігрових умінь.

Перша група вмінь пов'язана з опануванням позиції “глядач”: уміння бути доброзичливим глядачем, додивитися і дослухати до кінця, поплескати в долоні, подякувати “артистам”.

Друга група вмінь забезпечує первинне становлення позиції “артист”, що включає вміння використовувати деякі засоби виразності (міміка, жести, рухи, сила і тембр голосу, темп мовлення) для передачі образу героя, його емоцій і переживань. Правильно тримати і “вести” ляльку або фігурку героя у режисерській театралізованій грі.

Третя група вмінь – це вміння взаємодіяти з іншими учасниками гри: грати дружно, не сваритися, виконувати привабливі ролі почергово і т. д.

Діяльність вихователя спрямована на стимулювання інтересу до творчості й імпровізації, що є важливою частиною роботи з дітьми. Поступово вони включаються у процес ігрового спілкування з театральними ляльками, а потім у спільні з дорослим імпровізації типу “Знайомство”, “Надання допомоги”, “Розмова тварини зі своїм дитинчам” та ін. У дітей розвивається бажання брати участь в ігрових драматичних мініатюрах на вільні теми (“Сонечко і дощик”, “У лісі”, “Пташка маленька”, “Веселі мавпочки”, “Кошенята граються” та ін.).

Середній дошкільний вік

У цьому віці відбувається поглиблення інтересу до театралізованих ігор. Робота вихователя з дітьми 4-5 років полягає в підтриманні інтересу до театралізованої гри, в його диференціації, що полягає в перевазі певного виду гри (драматизація або режисерська), становленні мотивації інтересу до гри як засобу самовираження.

Розширення театральньо-ігрового досвіду дітей здійснюється в процесі опанування гри-драматизації. Практично всі види ігрових завдань та ігор-драматизацій, що їх засвоїв молодший дошкільник, корисні й цікаві для дитини цього віку. Тексти відтепер складніші за змістом, наявністю підтекстів, цікавими образами героїв, оригінальними мовними засобами.

Крім названих вище ігор, у роботі з дітьми використовують:

- багатоперсонажні ігри-драматизації за текстами казок про тварин і чарівних казок;
- ігри-драматизації за текстами розповідей;
- постановка вистав за художніми творами.

Змістову основу становлять образно-ігрові етюди репродуктивного та імпровізаційного характеру (наприклад: “Відгадай, що я роблю”, “Відгадай, що зі мною щойно було”, “Покажи, не називаючи, літературного героя” і т. п.). Розширення ігрового досвіду дітей відбувається також завдяки різним видам настільного театру, зокрема “м’якої іграшки, конусний театр, театр народної іграшки та площинних фігур”. Доступний дітям театр ляльок (без ширми, а до кінця навчального року – і з ширмою).

Пальчиковий театр частіше використовують у самостійній діяльності, коли дитина імпровізує на основі знайомих віршів і потішок, супроводжуючи своє мовлення нескладними діями (“Жили у бабусі”; М. Познанська “Курчата”; Г. Бойко “Здоровим будь!”).

Істотно ускладнюються театральні-ігрові вміння дошкільнят.

Перша група вмінь забезпечує подальший розвиток позиції “глядач”, бути уважним і доброзичливим глядачем; проявляти елементи глядацької культури: не залишати свого місця під час вистави, адекватно реагувати на те, що відбувається “на сцені”, відповідати на звернення “артистів”, дякувати їм за допомогою оплесків; позитивно оцінювати гру однолітків - “артистів”.

Друга група вмінь пов’язана з удосконаленням позиції “артист”. Це вміння використовувати засоби невербальної (міміка, жести, пози, рухи) та інтонаційної виразності для передачі образу героя, його емоцій, їх розвитку та зміни (Марійка заблукала в лісі – злякалася; побачила хатинку – здивувалася; придумала, як обдурити ведмедя – зраділа), для передачі фізичних особливостей персонажа, деяких рис його характеру (старий дід з труднощами, але тягне ріпку; внучка тягне не дуже старанно, хоче втекти і пограти з подружками; мишка так боїться кішки, що тягне з усіх сил). Розвивається і вміння “управляти” лялькою: тримати її непомітно для глядачів, правильно “вести” ляльку або фігурку героя в режисерській театралізованій грі, імітуючи ходьбу, біг, стрибки; жести і рухи символізують вітання і прощання, згоду і незгоду.

Третя група вмінь забезпечує первинне опанування позиції “режисер” у режисерській театралізованій грі, тобто вміння створювати ігровий простір на площині столу, наповнювати його іграшками та фігурками на свій розсуд.

Четверта група вмінь дає змогу дитині оволодіти основними вміннями “оформлювача вистави”, пов’язаними із здатністю визначати місце для ігор, добирати атрибути, варіативно використовувати матеріали та елементи костюмів, включатися в процес виготовлення вихователем відсутніх атрибутів для гри.

П’ята група вмінь, спрямована на позитивну взаємодію з іншими учасниками ігор, включає вміння домовлятися, встановлювати рольові взаємини, володіти елементарними способами вирішення конфліктних ситуацій у процесі гри.

Вихователь має приділяти увагу розвиткові інтересу до творчості та імпрровізації у процесі вигадування змісту гри і втілення задуманого образу за допомогою різних засобів виразності. Імпровізаційність стає основою роботи на етапі обговорення способів втілення образів героїв і на етапі аналізу результатів театралізованої гри. Потрібно дітей підвести до розуміння, що одного й того самого героя, ситуацію, сюжет можна показати по-різному. Необхідно заохочувати їх вигадувати свої способи реалізації задуманого, діяти не на основі копіювання дорослого або наслідування іншої дитини, а залежно від свого розуміння змісту тексту.

Старший дошкільний вік

Новим аспектом спільної діяльності дорослого і дітей стає долучення малюків до театральної культури, тобто ознайомлення з призначенням театру, історією його виникнення, будівлею театру, діяльністю людей, які працюють у театрі, яскравими представниками цих професій, видами і жанрами театрального мистецтва (драматичний, музичний, ляльковий, театр звірів, клоунада тощо).

У старшому дошкільному віці відбувається поглиблення театрально-ігрового досвіду завдяки освоєнню різних видів гри-драматизації і режисерської театралізованої гри. Поглиблення досвіду гри-драматизації полягає в тому, що діти стають активнішими і самостійнішими у виборі змісту ігор, творчо підходять до їх вибору. Старшим дошкільникам нарівні з образно-ігровими етюдами, іграми-імпрровізаціями стають доступні самостійні постановки вистав, у тому числі на основі “колажу” з декількох літературних творів. Наприклад, “Подорож українськими народними казками”, “Нові пригоди казкових персонажів Ш. Перро” та ін. Досвід режисерської гри збагачується за рахунок маріонеток, ляльок із “живою рукою”.

Ускладнюються тексти для постановок. Вони різняться більш глибоким моральним змістом і прихованим підтекстом, у тому числі гумористичним. У театралізованій грі починають використовувати казки народів світу, народні казки-байки про тварин (“Лисиця і Журавель”, “Заєць і Іжак”), твори В. Сухомлинського, Н. Забіли, П. Воронька, Г. К. Андерсена).

Особливістю ігор дітей старшого дошкільного віку стає їх частковий перехід на переважно комунікативний рівень. Це пояснюється тенденцією до об’єднання різних видів сюжетної гри, в тому числі гри-фантазування. Вона стає основною або важливим складником театралізованої гри, у якій реальний, літературний і фантазійний плани доповнюють один одного. Для старших дошкільнят характерні ігри “з продовженням”. Вони опановують і нову для себе гру “В театр”, що припускає поєднання рольової та театралізованої ігор на основі ознайомлення з театром, діяльністю людей, які беруть участь у постановці спектаклю.

У дітей розвиваються спеціальні вміння, що забезпечують засвоєння комплексу ігрових позицій.

Перша група вміє пов’язана з удосконаленням позиції глядача “розумного, доброго порадника”.

Друга група передбачає поглиблення позиції “артист”, розвиток здатності висловлювати своє ставлення до ідеї вистави, героя і самовиражатися за допомогою комплексу засобів невербальної, інтонаційної та мовної виразності.

Третя група забезпечує становлення позиції “режисер-сценарист”, що має на увазі здатність втілювати свої задуми не лише власними силами, а й організовуючи діяльність інших дітей.

Четверта група дозволяє дитині оволодіти деякими вміннями оформлювача-костюмера, тобто здатністю позначати місце “сцени” і “глядацької зали”, добирати і творчо використовувати предмети-замінники та самостійно виготовлені атрибути й елементи костюмів, виготовляти афіші, запрошення.

П’ята група вміє передбачає використання позитивних прийомів спілкування з однолітками у процесі планування гри, її ходу (перехід з ігрового плану в план реальних взаємин).

Діти чіткіше та різноманітніше виявляють самостійність і суб'єктивну позицію в театралізованій грі. Зокрема, це досягається засобами стимулювання їхнього інтересу до творчості та імпровізації в процесі вигадування змісту гри і втілення задуманого образу за допомогою виражальних засобів. Це досягається наявністю попереднього досвіду, вмінням інтерпретувати зміст тексту й осмислювати образи героїв, певним рівнем освоєння різних засобів реалізації своїх задумів. Вирішення цього завдання вимагає надання дітям права вибору засобів для імпровізації та самовираження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Артемова Л. В. Театр і гра / Л. В. Артемова. – К., 2002. – 291 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / Настільна книга керівника дошкільного навчального закладу. Частина 5 / упоряд.: Т. В. Панасюк, С. І. Нерянова, А. А. Грищенко. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 144 с. – С. 5–31.
3. Веселинка: збірник розваг. Книга 1 / авт.-упоряд. Л. В. Калуська. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 256 с.
4. Веселинка: збірник розваг. Книга 2 / авт.-упоряд. Л. В. Калуська. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 224 с.
5. Вистави для малят / авт.-упоряд. Г. В. Заренок. – Тернопіль: Мандрівець, 2011. – 80 с.
6. Затія-дивоглядія: Як зробити ляльковий театр другом кожної дитини / авт.-упоряд.: О. О. Тимофєєва, О. В. Борисенко. – Вид. 2-ге, зі змін. та доп. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 176 с.: 8 іл.
7. Куфко Н. Театралізовані ігри з дітьми дошкільного віку / Н. Куфко // Бібліотечка вихователя дитячого садка. – 2000. – № 19 – 20. – С. 3.
8. Макаренко Л. В. Все про театр і дитячу театралізовану діяльність / Л. В. Макаренко. – К.: Шк. світ, 2008. – 128 с.
9. Макаренко Л. В. Екскурсія до театру / Л. В. Макаренко // Джміль. – 2002. – № 4. – С. 14 – 15.
10. Макаренко Л. В. Вітаю тебе, театре! / Л. В. Макаренко // Джміль. – 2004. – № 2. – С. 10 – 11.
11. Маханева М. Д. Театралізовані заняття в дитячому саду / М. Д. Маханева. – Москва, 2004. – 208 с.
12. Народні перлини для маленької дитини / упоряд. О. Яловська. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 408 с.
13. Сорокіна Н. Ф. Граємо в ляльковий театр / Н. Ф. Сорокіна // Дошкільне виховання. – 2002. – № 6. – С. 61–63.
14. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку / авт.-упоряд. А. П. Бурова. – Вид. 2-ге, зі змін. та доп. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 296 с.
15. Тимофєєва О. О. Лялькова вистава – чудова забава / О. О. Тимофєєва. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 27 с.
16. Українська мозаїка: книга для читання в дошкільному закладі і родинному колі / упоряд.: Н. І. Вакуленко, Л. В. Гураш, О. П. Долинина, О. В. Низковська. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 512 с.

ДЛЯ ПОДАТК

Навчальне видання

БЕРЕЗІНА Олена Михайлівна
ГНІРОВСЬКА Олена Зіновіївна
ЛИННИК Тетяна Анатоліївна

“ГРАЙЛИК”

Програма
з організації театралізованої діяльності
в дошкільному навчальному закладі

*Схвалено для використання
в дошкільних навчальних закладах*

Керівник проекту *Б. Фенюк*
Головний редактор *І. Дворницька*
Редактор *О. Шостак*
Літературний редактор *А. Семенова*
Технічний редактор *А. Трут*
Обкладинка *О. Курила*

Підписано до друку 29.07.2014. Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 3,3.

Видавництво “Мандрівець”, вул. Текстильна, 18, м. Тернопіль, 46400.
Тел. (0352) 42-39-62, 43-39-62, тел./факс (0352) 52-43-38.

<http://mandrivets.com>

Свідоцтво суб’єкта видавничої справи ДК № 3650 від 22.12.2009.

Друк: ТОВ “Терно-Граф”, вул. Текстильна, 18, м. Тернопіль, 46400
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи ТР № 24 від 28.12.2004.

ПАРЦІАЛЬНА
ПРОГРАМА
З ОРГАНІЗАЦІЇ
ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ
ЗАКЛАДІ

ГРАЙЛИК

www.mandrivets.com

ISBN 978-966-634-784-1

9 789666 347841

